

HUMANISTI

1/2024

Vapaa Ajattelija

PROTU-LEIRIT OVAT PIAN TÄÄLLÄ
HUMANISTIN VAALILUPAUS
ET KASVAA VAUHDILLA
TEKOÄLYN EETTISET RISKIT

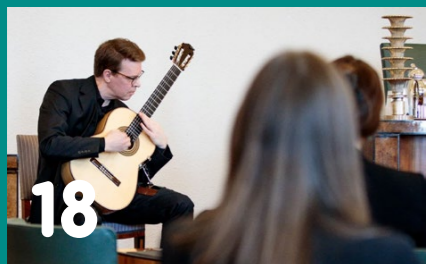
10

Protu on monen elämässä merkityksellinen yhteisö, jossa voi kokea olevansa arvokas.

14

Tekoälylle on yritetty opettaa eettisiä sääntöjä, mutta ne ovat osoittautuneet toimimattomiksi.

18

Valtiopäivien tunnustuksettomassa avajaisjuhlassa musiikkia esitti kitaristi Petri Kulmala.

KANSIKUVA

Mitä kuuluu kesän Protu-leireille? Vapaa Ajattelijan tentissä Prometheus-leirin tuki ry:n puheenjohtaja Alma Koivisto (s. 10-11). Kuva: Protun mediapankki

PUHEENJOHTAJAN PALSTA

4 Yhteistyötä
Irma Peiponen

5 Vuores ja puuttuva kirkko
Jori Mäntysalo

LIITTO TOIMII

6 ET kasvaa vauhdilla
Vapaa-ajattelijan tutkiva ryhmä

UUTISIA JA ARTIKKELEITA

7 eroakirkosta.fi -palvelu täytti 20 vuotta
Riku Bähr

9 Humanisti yhteisymmärrysviikon avajaisissa
Jari Papunen

HAASTATELU

10 Mitä kuuluu kesän Protu-leireille?
Markku Järvenpää

LIITOT TOIMIVAT

12 Humanistin vaalilupaus. Europarlamenttivaalit 2024
Käännös: Antti Värri, Esa Ylikoski ja Kalevi Suomela

UUTISIA JA ARTIKKELEITA

14 Tekoälyn eettiset riskit ja vastuullinen suunnittelu
Tomi Kokkonen

YHDISTYSKIERROS

16 Lisäkäsiä tarvitaan Turussa
Ritva Ahonen

UUTISIA JA ARTIKKELEITA

17 Presidentinvaalit: Mies vaihtuu, linja ei
Jori Mäntysalo

18 Valtiopäivien tunnukseton avajaisjuhla 2024
Esa Ylikoski

19 Kirkkoon liittyminen väheni, ei kasvanut
Jori Mäntysalo

KOLUMNI: JUMALHARHAT

20 Järjestystä kaaoksesta
Robert Brotherus

VAPAASTI TÄSSÄ NUMEROSSA

LIITTO TOIMII

21 Uutisia Vapaa-ajattelijain toiminnasta

UUTISIA JA ARTIKKELEITA

22 Pro-Seremoniat 25 vuotta. Palaute ja merkityksellisyys palkitsevat puhujia
Henrik Sawela

KESKUSTELUA

23 Kymmenen diktatoorista määräystä
Yki Räikkälä

25 Vihapuhe liberaalissa demokratiassa
Irma Peiponen

25 Vastaus Risto Puumalaiselle
Jape Lovén

26 Mihin tarvitaan kirkkoa?
Yki Räikkälä

RUNO

27 Merkitystä etsimässä
Onni Aatos

ARVOSTELUT

28 Sirpa Kähkönen: 36 uurnaa
Yki Räikkälä

28 Päivi Sappinen: Pete Poskiparta. Mies ja mieli
Risto K. Järvinen

29 Putinin alttaripoika. Patriarkka Kirill ja Venäjän pyhä hyökkäyssota
Esa Ylikoski

30 Tarmo Kunnas: Mikä mieli uskonnoissa?
Jari Papunen

UUTISIA JA ARTIKKELEITA

32 Verratonta vertaistukea vanhemmille
Esa Ylikoski

PALSTAT

33 Pääsihteerin palsta: Uskon näkymättömiin voimiin
Timo Karjalainen

34 Sananen toimitussihteeriltä: Pim! Olet uskossa?
Risto K. Järvinen

PÄÄKIRJOITUS

SEKULAARI VALTIO – YHTEINEN ASIA JA OSA DEMOKRATIAA

ARJA STRID JA ESA YLIKOSKI

PÄÄMÄÄRÄMME – ihmisten yhdenvertaisuus ja julkisen vallan neutraalisuus suhteessa eri maailmankatsomuksiin – yhdistävät *Humanistiliittoa* ja *Vapaa-ajattelijain liittoa*. Sekulaareina liikkeinä meitä ei miellytä evankelis-luterilaisen kirkon eikä ortodoksienkaan asema valtion kainalossa. Valtion salarakkaat saivat kehittyä ja ajaa omaa kristillistä agendaansa tasaveroisesti muiden katsomusten joukossa ilman etuoikeuksiaan, kuten eduskunnan vahvistamia kirkkolakeja ja valtioverottajan jäsenmaksukeruupalvelua.

Olemme tehneet yhteistyötä jo vuosia lähettämällä ennen eduskuntavaaleja (2015, 2019, 2023) puolueille tavoitteita päämääriemme edistämiseksi. Samoin olemme lähettäneet hallitusohjelmataavoitteita vaalien jälkeisiin neuvotteluihin. Toistaiseksi kirkon ja valtion suhdetta ei ole saatu uudistettua. Projekti on vielä kesken. Emme tietenkään ole luopumassa tästä tavoitteesta, vaan voimistamassa vaatimusta ihmisten tuella. Pyydämme kaikkia halukkaita liittymään mukaan. Yhdessä olemme toimineet myös

elämänkatsomustiedon aseman vahvistamiseksi kouluissa. ET:n oppilassosiuus onkin viime vuosina lisääntynyt ilahduttavasti. Tavoitteena on ET-opetuksen pikainen avaaminen kaikille. Uskonnonopetuksen jäsenyysperustaisesta, pakotetusta määräytymisestä luopuminen poistaisi yhdenvertaisuutta, lasten oikeuksia ja uskonnonvapautta jäätäviä perusoikeusongelmia sekä parantaisi elämänkatsomustiedon opetuksen järjestämistä käytännön tasolla.

Olemme tukeneet *Pro-Seremonioiden* ja *Prometheus-leirien tuen* toimintaa ja iloinneet niiden myönteisestä kehityksestä. Maallistumisen edetessä tarve niiden toiminnan laajenemiseen on ilmeinen.

Olemme myös järjestäneet vuosia yhdessä erilaisia yleisötilaisuuksia yhteisten tavoitteiden asialistalta. Vuosina 2017-2020 järjestimme yhdessä uraauurtavasti tunnuksettomia valtiopäivien avajaistilaisuuksia niille kansanedustajille, jotka eivät katsomuksensa mukaisesti halunneet mennä Tuomikirkossa järjestettävään protokollan mukaiseen jumalanpalvelukseen. Vuosina 2023 ja 2024 näitä tilaisuuksia alkoi järjestää kansanedus-

tajien muodostama tunnustuksettomien tilaisuuksien ryhmä. Tavoitteena on saada tilaisuus valtiopäivien avajaisen viralliseen ohjelmaan.

Yhteistä on myös jäsenyytemme *Humanists International* -järjestössä. Olimme mukana *Maailman humanistikongressissa 2023* Kööpenhaminassa. Nyt eurooppalaiset järjestöt ovat hyväksyneet vetoamuksena humanistisen lupauksen, joka esitetään EU-parlamenttivaalien ehdokkaille allekirjoitettavaksi. Tärkeää meille on ollut myös yhteistyö pohjoismaisten järjestöjen välillä. Onhan valtioillamme suhteessa valtakirkkoon sekä yhtäläisyyksiä että eroavuuksia.

Uskonottomien, humanististen seremoniapalvelujen tuottaminen on tärkeällä sijalla pohjoismaisten järjestöjen toiminnassa. Niitä tarvitaan vauvan nimenantoon, nuorten aikuistumiseen, vihkimiseen ja hautajaisiin. Erityistä on, että Norjan ja Islannin humanistijärjestöillä on virallinen oikeus avioliittoon vihkimiseen. Uusien tietojen mukaan myös Ruotsin humanistit olisivat saamassa sellaisen. Seuraamme pohjoismaisia ratkaisuja ja toivomme, että Suomessakin ihmisten katsomuksellinen tasa-arvoisuus on jonain päivänä rikkaus ja yksi sivistyksen mitta.

Valitettavien sotien ja konfliktien maailmassa uskonnot näyttävät olevan enemmän osa ongelmaa kuin niiden ratkaisuja. Fundamentalistiset opit ja ideologiat eivät tunnu taipuvan kompromisseihin, joita kuitenkin niin politiikassa yleensä kuin rauhanomaisissa ratkaisuissa ihmisten ja valtioiden kesken tarvitaan. Maailma tarvitsee humanismia!

Kuvissa kirjoittajat
Maailman humanistikongressissa
Kööpenhaminassa elokuussa 2023.

YHTEISTYÖTÄ

IRMA PEIPONEN

SUOMEN Humanistiliitto ja Vapaa-ajattelijoiden liitto ovat molemmat *Humanists Internationalin* jäsenjärjestöjä. On siis luonnollista tehdä yhteistyötä. Tämä lehti on esimerkki siitä. Ehkä näin tutustumme toisiimme entistä paremmin. Laajemminkin kaikkien sekulaarijärjestöjen yhteistyötä tarvittaisiin lainsäädännön muutosten aikaansaamiseksi.

Yhdessä olemme jo monta kertaa tehneet esityksiä poliittisille puolueille ja hallitusneuvottelijoille valtion ja kirkon erottamiseksi. Se toisi mukanaan myös muuhun lainsäädäntöön yhdenvertaisuutta. Toistaiseksi emme ole saaneet vastakaikua.

Norjassa, Islannissa ja Ruotsissa on humanistien näkökulmasta asiat näissä asioissa paremmin. Suomi on myös ainoa Pohjoismaa, missä jumalanpilkkua on rikoslainsäädännössä. Mielestämme asian voisi hoitaa kansanryhmää vastaan kiihottamisen kiellolla, niin kuin osa oikeusoppineistakin on sanonut. Sananvapauden ja vihapuheen ra-

jan määrittelykin on osoittautunut vaikeaksi liberaalissa demokratiassa. Tanska on tänä vuonna ottanut takapakkia näissä asioissa, kun on pyrkinyt estämään Koranin poltot.

Molemmat järjestöt ovat myös olleet mukana YK:n uskontojen ja katsomusten yhteisymmärrysviikolla. Ajattelemme, että erilaisten katsomusten on hyvä tuntea ja yrittää ymmärtää toisiaan silti menettämättä omaa ajatteluaan.

Yhdessä olemme myös yrittäneet saada koulun elämäntutustumistietoa kaikille oppilaille mahdolliseksi oppiaineeksi. Se mahdollistaisi jatkokehittelyä. Eikä ET ammatillisissa oppilaitoksissa olisi pahitteeksi.

Yhdessä olemme myös järjestäneet tunnustuksettomia tilaisuuksia ennen valtiopäivien avajaisia. Tässä on edistystä tapahtunut niin, että kansanedustajien kerho ja työtekijät ovat ottaneet asian hoitaakseen.

Omassa toiminnassaan Suomen Humanistiliitto ry (humanistiliitto.fi, facebook.com/humanistiliitto) pyrkii toteuttamaan omaa periaateohjelmaansa. Asian voi kiteyttää esimerkiksi seuraavasti: Uskonnoton humanisti etsii tarkoitusta elämälleen osana luontoa oppaanaan: tieto, eettisyys, avoimuus, rauha, ihmisoikeudet ja demokratia.

Näiden aiheiden ympärille kokoamme seminaarimme. 16. maaliskuuta mietimme, mikä on ihmisen tässä maailmassa. Tervetuloa mukaan!

Kirjoittaja on Suomen humanistiliiton puheenjohtaja

VUORES JA PUUTTUVA KIRKKO

JORI MÄNTYSALO

TAMPEREEN eteläräjällä on uudisko asuinalue Vuores, kohtapuoliin kymmenen tuhannen ihmisen koti.

Kivan oloista aluetta, arkkitehtuuri miellyttää silmääni ja metsää on aivan vieressä esimerkiksi Koukujärven luontopolku.

Alueella on sellaista mitä arvata saattaa: pari kauppaa, muutama ravintola, päiväkoti, koulu. Siellä toimii oma asukasjärjestys, on perustettu partioliippukunta Vuoreksen valloittajat ja muuta. Jotain puuttuukin, terveysasemaa ei ainakaan vielä ole.

Kirkkoa ei Vuoreksessa ole. Kirkko ei puutu. Terveysasema puuttuu, sen poissaolon huomaa sairastuessaan. Kun alueella ei ole kirkkoa ollutkaan, ei sellaista kaivata.

Alkuperäisessä asemakaavassa oli kirkolle paikka, mutta sitä ei rakennettu ja tuskin koskaan rakennetaan.

Seurakunnalta loppuivat kai rahat, mutta tuskinpa olisi kirkolle paljon käyttökään, varsinkin kun asukkaat ovat aika nuoria. Tavallinen nuori tamperelainen kysyy on-

ko discoa tai saako sushia, ei milloin pääsee jumalanpalvelukseen.

Seurakuntakoti Vuoreksessa on ja siellä jonkin verran toimintaa. Todettakoon sekin rehellisyyden nimissä.

Mutta ei siis näy kirkon torni maamerkinä eikä sunnuntaiaamuisin kuulu kellojen soitto. Siinä on jotain symbolista. Jos alue olisi rakennettu pari vuosikymmentä aiemmin, olisi tilanne varmasti toinen. Maailma menee eteenpäin, uskonto jää hiljalleen historiaan.

Toisaalta kirkkorakennuksia ei ole juuri purettu. Siinäkin on jotain verrannollista: ei tunnu uskonnollinen sotilasvala muuttuvan neutraaliksi, mutta mistään jumalista ei ollut puhuttakaan kun valmistuvat poliisit halusivat itselleen valan.

Katsomusaineiden opetuksen oppilasmäärän rajasta perustuslakivaliokunta muutama vuosi sitten jopa suoraan totesi, että uudet etuoikeudet valtionkirkoille eivät käy. Vanhojen etuoikeuksien purkaminen on silti tavattoman hidasta.

Kirkkorakennuksen purku herättää vastustusta. Tällainen nähtiin esimerkiksi Valkeakoskella, jossa sisäilmaongelmista kärsivän rakennuksen purku päättyi hallinto-oikeuteen saakka. Kiihtelysvaaran kirkko tuhopoltettiin ja uuden rakennus on menossa. Kuinkahan

moni lienee kuitenkin tavallisena sunnuntaina noissakaan kirkoissa käynyt?

Jotain tavattoman kuvaavaa tässäkin on. Uskonto on kyllä pitkälti kadonnut, mutta tapa on jäänyt.

Kun tavallinen suomalainen muuttaa uuteen kotiin, hän saattaa pitää tupaantuliaiset. Juuri kukaan ei pyydä pappia siunaamaan uutta kotia. Miten me saamme saman ajatuksen leviämään esimerkiksi vihkimiseen: Jos tapana olisi mennä naimisiin ilman uskontoja, tulisiko edes mieleen pyytää pappia siunaamaan liiton solmimista?

ProSeremoniat

KAUNEIMMAT PERHEJUHLAT USKONNOTTOMASTI

neuvonta | puhujapalvelu | musiikki

Puh. (09) 850 20 460
050 590 4390
(myös Whatsapp)

www.pro-seremoniat.fi
posti@pro-seremoniat.fi
proseremoniat@gmail.com

Pro-Seremoniat on suomalaisten siviilijärjestöjen yhteisesti perustama, voittoa tavoittelematon palvelukeskus

LAIVAKONFERENSSI HUHTIKUUSSA

Rationalist International, jota johtaa Suomessa asuva **Sanal Edamaruku**, järjestää jälleen kansainvälisen konferenssin. *Spring of Reason and Exuberance* eli Järjen ja elämän ilon kevät -konferenssi pidetään Helsingissä, Tallinnassa ja laivalla 26.-28.4.2024.

Konferenssi kokoaa taas Suomeen osallistujia sekä kovan luokan puhujia

eri puolilta maailmaa. Osallistujia toivotaan myös Suomesta, josta on pari puhujaa joukon jatkona.

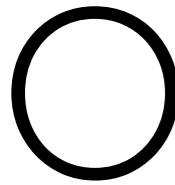
Vahvistetut puhujat: **Dan Barker** (USA), **Robert Brotherus** (Suomi), **Sanal Edamaruku** (Intia-Suomi), **AC Grayling** (UK), **Zara Kay** (Tansania-Ruotsi), **Annie Laurie** (USA), **Stephen Law** (UK), **Maryam Namazie** (Iran-UK), **Taslina Nasrin** (Bangla-

desh-Intia), **David Orenstein** (USA), **Nina Sankari** (Puola), **Michael Sherlock** (Australia), **Esa Ylikoski** (Suomi).

Konferenssin ohjelma tarjoaa seminaarien ja työpajojen lisäksi myös hyvät mahdollisuudet mielenkiintoisiin keskusteluihin ja verkostoitumiseen kansainvälisten osallistujien kanssa. Liput ja tarkemmat tiedot Rationalist Internationalin nettisivujen kautta.

ET KASVAA VAUHDILLA

Ajantasaista tietoa ET:n osuuksista lv 2023-24

lemme hankkineet suoraan kunnista tietoja elämäntutkimustiedon (ET) oppilasosuuksista lukuvuonna 2023-24. Viimeiset valtakunnalliset tilastotiedot katsomusaineiden valinnoista ovat valitettavan vanhoja, syyskuulta 2018 eli lukuvuodelta 2018-19.

Elämäntutkimustiedon oppilasosuudet peruskoulussa ovat kasvaneet huomattavasti viidessä vuodessa 2018-2023. Kyseessä ei ole enää mikään marginaalinen oppiaine.

Niin kymmenen suurimman kunnan kuin pienempien kuntien otoksen tiedot kertovat, että viidessä vuodessa elämäntutkimustiedon oppilaiden osuus on kasvanut 30-60 prosentin luokkaa, pienillä paikkakunnilla jopa yli 100 prosenttia.

Eniten ET-oppilaita on pääkaupunkiseudulla, Helsingissä lähes 30

prosenttia, Espoossa ja Vantaalla 20 prosenttia. Seuraavina tulevat Kerava 19, Tampere 18,7 ja Turku 17,7 prosentilla.

Pienillä ja keskisuurilla paikkakunnilla ET:n oppilasosuus on matalampi, mutta kasvuluvut viidessä vuodessa suurempia. Lukuvuodesta 2018-19 tähän vuoteen kasvu oli Kuopiossa 68 %, Porissa 97 %, Hämeenkyrössä 138 % ja Tammelassa 180 %. Yhä harvemmassa koulussa ET-opetusta ei ole tarjolla.

Elämäntutkimustiedon (ET) oppilasosuudet kasvavat lähivuosina, koska peruskoulun alaluokilla aineen osuus on selvästi suurempi kuin yläkoulussa. Kasteen kautta kirkkoon liitettyjen osuus on vähentynyt alle peruskoulukäisten keskuudessa, joten lähivuosina uusien ekaluokkalaisten ikäpolvissa yhä useampi on oikeutettu ET-opetukseen.

Elämäntutkimustieto voitaisiin avata kaikille valittavissa olevaksi katsomusaineeksi pienellä lakimuutoksella nopeasti, koska oppiaineiden tuntijakoa ja aineen opetussuunnitelmaa ei tarvitse muuttaa. Uskonnonopetuksen jäsenyyssperustaisesta, pakotetusta määräytymisestä luopuminen poistaisi yhdenvertaisuutta, lasten oikeuksia ja uskonnonvapautta jäytäviä perusoikeusongelmia sekä parantaisi elämäntutkimustiedon opetuksen järjestämistä käytännön tasolla. Aine on valmiin palvelukseen sen valinneille.

Tietoa elämäntutkimustiedosta löytyy myös et-opetus.fi -nettisivulta sekä Opetushallituksen sivulta Elämäntutkimustieto perusopetuksessa www.oph.fi/fi/koulutus-ja_tutkinnot/perusopetus/elamankatsomustieto-perusopetuksessa

*Tiedot ja teksti:
Vapaa-ajattelijain tutkiva ryhmä*

Kunta	2023-24	2018-19	Lisäys %-yksikköinä	Kasvuprosentti
Helsinki	29,1 %	22,8 %	6,3	27,6 %
Espoo	20,4 %	13,0 %	7,4	56,9 %
Vantaa	19,9 %	13,7 %	6,2	45,3 %
Kerava	19,0 %	13,0 %	6,0	46,0 %
Tampere	18,7 %	11,5 %	7,2	62,6 %
Turku	17,7 %	13,0 %	4,7	32,6 %
Tuusula	16,5 %	6,1 %	10,4	150,7 %
Järvenpää	16,0 %	9,0 %	7,0	80,0 %
Hyvinkää	14,5 %	9,0 %	7,1	61,1 %
Raasepori	14,4 %	8,7 %	5,7	65,5 %
Kemi	13,5 %	8,9 %	4,6	52,0 %
Kotka	12,5 %	8,4 %	4,1	49,0 %
Lahti	11,7 %	8,9 %	2,8	31,5 %
Kuopio	10,1 %	6,0 %	4,1	68,3 %
Oulu	9,6 %	6,1 %	3,5	57,4 %
Hämeenkyrö	9,3 %	3,9 %	5,4	138,5 %
Pori	6,1 %	3,1 %	3,0	96,8 %
Tammela	5,6 %	2,0 % (arvio)	3,6	180,0 %

Elämäntutkimustiedon oppilasosuuksien kasvu peruskoulussa vuosina 2018-2023.

Harry Anttilan, entisen papin ja nykyisen ateistin tarina nosti palan kurkkuun.

EROAKIRKOSTA.FI -PALVELU TÄYTTI 20 VUOTTA

RIKU BÄHR

Tapahtumaa juhlettiin Tampereella 24.11.2023. Paikalle saapui kutsuttuna vapaa-ajattelijajyhdistysten edustajia ja eroakirkosta.fi-palvelun perustajia. Aluksi saimme kuulla koskettavan omakohtaisen juhlapuheen, jonka piti entinen pappi, nykyinen ateisti, **Harry Anttila**. Puheen aluksi Harry kuvaili omaa polkuaan kirkasotsaisesta ja idealistisesta pojasta, joka jo murrosiässä päätti ryhtyä papiksi. Juhlapuheessaan hän kuvaili tuntemuksiaan siitä, millaiselta silmien avautuminen ja todellisuuteen havahtuminen tuntui:

”Muutamia vuosia papin työtä ja nuoren miehen silmät alkoivat

avautua. Löysä puhe rakastavasta taivaallisesta isästä alkoi kuulostaa tyhjiä tynnyreiden kuminalta. Mitä tämä touhu oikein on? Mihin ihmeeseen minä olen sitoutunut? Olen antanut tähän elämästäni 20 vuotta. Nuoruuteni ja nuoren aikuisuuteni. Tälle pohjalle on rakentunut identiteettini, unelmani, perhe, ystävät ja sosiaalinen elämäni, ammattini ja toimeentuloni – kaikki.

Tuo nuori poika ei olisi voinut edes kuvitella, että jonain päivänä aikuisiksi vartuttuaan, hän istuu kotona kirjoituspöydän ääressä ja tekee jotain uskomatonta, sananmukaisesti uskomatonta. Hän täyttää netissä eroakirkosta.fi-palvelun lomakkeen ja -klik -lähettää sen.

Se on täytetty. Minun osani kirkolle, uskonnolle. Se oli tässä.”

Harryn tarina ja tapa, jolla se esitettiin,

nosti itselleni palan kurkkuun. Tuntui ylevältä ajatella, että on ollut jollain tavalla mukana mahdollistamassa tällaista, Harry Anttilan sanoin:

”Nyt te, suuresti kunnioitetut eroakirkosta.fi-palvelun luojat, tajuatko te, kuinka suuri apu teidän työllänne oli tuon papin elämään? Tulitte avuksi raskaalla hetkellä. Autoitte tekemään sen, mikä oli tehtävä. Toitte helpotusta siihen hetkeen, kun piti tehdä koko elämän kokoinen juurihoito...”

... Te rohkeat, idearikkaat propellipäät koodasitte jotain ennenkuulumatonta.”

Saimme kuulla myös, miten kirkon sisällä suhtauduttiin erokirkosta.fi-palveluun, jonka ajateltiin olevan ”kirkonvihaaja-ateisteja, jotka haluavat tuhota Suomen kirkon”:

HUMANISTI YHTEISYMMÄRRYSVIIKON AVAJAISISSA

JARI PAPUNEN

Kun satuin olemaan Helsingissä, kävin YK:n uskomusten ja katsomusten yhteisymmärrysviikon avajaisissa 31.1.2024. Viikkoa on vietetty vuosittain helmikuun ensimmäisellä viikolla Suomessa jo 2011 lähtien. Kyseessä on maailmanlaajuisen uskontojen ja katsomusten välisen yhteisymmärryksen viikko kaikkien uskontojen ja vakaumusten kesken. www.yhteisymmarrysviikko.fi

Avajaisjuhla *Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran (SKS)* tunnelmallisessa ja perinteikkäässä talossa oli miellyttävä ja mielenkiintoinen kokemus: kuultiin hyviä puheita ja ateistisen spirituellinkin mieltä kohottavaa laulua. Uskonnot olivat kattavasti läsnä, mutta maallisten katsomusten edustajia jäin humanistina kaipaamaan – oli nimittäin välillä vähän orpo olo näin (korkea)hengellisessä seurassa.

Suomessa viikkoa koordinoi *Kulttuuri- ja uskontofoorumi FOKUS ry*,

valtakunnallinen kansalaisjärjestö, joka edistää kulttuurien ja uskontojen välistä vuorovaikutusta tieteen, taiteen ja kasvatuksen keinoin. Sen tavoitteena on rakentaa sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä tulevaisuutta sekä edistää sosiaalista hyvinvointia ja yhteiskuntatarua.

Humanistiliitto ja Vapaa-ajattelijain liitto ovat jo yli 10 vuotta osallistuneet uskontojen ja katsomusten yhteisymmärrysviikon järjestämisen neuvottelukuntaan.

FOKUKSEN kulttuuri- ja katsomustietoiset mediakasvatusmateriaalit tarjoavat monipuolisia harjoituksia uskontoihin, katsomuksiin, kulttuuriin ja arvoihin kohdistuvan disinformaation ja vihapuheen käsittelyyn yläkoulussa ja toisella asteella. FOKUS on mm. julkaissut teoksen *Huolena radikalisoituminen – opas nuorten kanssa työskenteleville* ja edistänyt katsomusdialogikasvatusta. Hienoa työtä!

Dosentti **Kati Mikkola**, SKS:n viestintäjohtaja, piti mainion esitelmän *Katsomukselliset vähemmistöt osana suomalaista muistitietoa* ja siitä, miten ne näkyvät (tai eivät näy) SKS:n kolmen

hylykilometrin arkistoissa. Vanhoille SKS:n kokoelmille on tyypillistä se, että etnisiä, kielellisiä ja uskonnollisia vähemmistöjä – ja siten myös uskonnotomia (alati kasvava määrä!) – koskevat aineistot ovat syntyneet usein muiden kuin ryhmään kuuluvien toimesta ja pääväestön tiedonintressien ohjaamana.

Kannatettava keräys alkanut

SKS, FOKUS ja Helsingin yliopisto ovat juuri käynnistyneen Juhlat elämässäni -muistitietokeruun, jolla kerätään tietoa siitä, millaisia vuosittain toistuvia juhlia Suomessa vietetään ja millaista kulttuurista, katsomuksellista ja uskonnollista moninaisuutta niihin liittyy. Nyt tulisi humanistien, vapaa-ajattelijoiden, skeptikoiden ja rationalistien olla aktiivisia, jotta tämäkin puoli yhteiskunnastamme tulisi kattavasti kuvatuksi ja kartoitetuksi.

Kirjoittaja on
Oulussa asuva humanisti

MITÄ JUHLIA SINÄ VIETÄT?

Nyt kerätään tietoa Suomen moninaisesta juhlauskonnoista

Vuoden kierrossa juhlat tuovat vaihtelua arkeen ja melkein jokainen meistä viettää joitakin vuotuisjuhlia. Nyt kootaan tietoa siitä, millaisia vuosittain toistuvia juhlia Suomessa vietetään ja millaista kulttuurillista, katsomuksellista ja uskonnollista moninaisuutta niihin liittyy.

Mitkä juhlaerinteet ovat sinulle tärkeitä ja rakkaita? Kerro sinulle tärkeimmistä vuoden kierron juhlasta

tai juhlista! Voit kirjoittaa esimerkiksi siitä, millaisia perinteitä tai tapoja juhlanviettoosi liittyy. Keiden kanssa vietät juhlaa vai vietätkö sitä yksin? Liittyykö juhlaan uskonnollisia tai henkisiä merkityksiä? Entä suvussa pitkään jatkuneita perinteitä? Pidätkö tärkeänä, että juhlaerinne säilyy ja välittyy eteenpäin?

Kerueeseen toivotaan vastauksia kaiken ikäisiltä ja monenlaisista taustoista tulevilta ihmisiltä. Keruu soveltuu toteutettavaksi myös kouluissa ja oppilaitoksissa.

Juhlat elämässäni -keruun järjestävät Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Kulttuuri- ja uskontofoorumi FOKUS ja Helsingin yliopisto. Vastausaika on 31.1.2025 saakka.

Vastaukset arkistoidaan SKS:n arkistoon. SKS tiedottaa keruun tuloksista keväällä 2025 ja arpoo kaikkien vastaajien kesken kirjapalkintoja.

www.finlit.fi/arkisto/vastaa-muistitietokeruusiin/juhlat-elamassani/

Palvelun konkarit Jori Mäntysalo ja Heikki Orsila kertoivat eroakirkosta.fi:n syntyvaiheista.

”He lapsellisesti luulevat, että joko kaisen tulisi saada uskoa tai olla uskomatta niin kuin itse haluaa. Se on niin tätä nykypäivän itsestä ja yksilökeskeistä hapatusta. Auktoriteettiallergiaa ja vapaamatkustamista...”

...Noiden reaktioiden takana oli pelko. Kirkko alkoi tajuta, että sen valta-asema on kovaa vauhtia murtumassa ja käynnissä oleva kehitys on uuden markkina-aseman realisoitumista. Kirkko tajusi, että sen tulot tulevat romahtamaan ja sitä kautta uskonnollinen lähes monopoliasema tulee poistumaan.”

Puheeseensa Anttila oli myös pyytänyt tekoälyä kehittämään humoristisen juhlapuheen ja jopa laulun sanat! Koko puhe yleisön reaktioineen on nähtävissä Tampereen vapaa-ajattelijoiden Youtube-kanavalla.

Puheen jälkeen juhlassa haastateltiin kahta palvelun konkaria. Toinen perustajista, **Jori Mäntysalo** ja pitkäaikainen toimija **Heikki Orsila** kertoivat eroakirkosta.fi:n syntyvaiheista. Kuulimme myös anekdootteja 20-vuotisen historian varrelta. Myös tämä

keskustelu on nähtävissä ja kuultavissa Youtubessa.

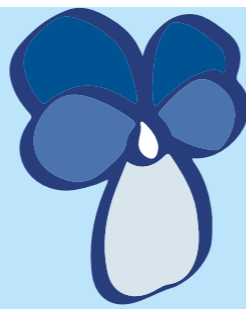
Virallisen ohjelman lopussa tarjottiin pientä suuhunpantavaa, ja illan päätteeksi kokoonnuttiin Tampereen vapaa-ajattelijoiden *Vapaaklubille*, jossa tarinat jatkuivat vielä iltaan asti.

Juhla oli onnistunut, vaikka täällä kertaa emme saaneetkaan paikalle median edustajia. Eikä niitä huimia eropiikkejäkään enää oikein synny, mutta eivät kirkon ovet ruostumaan pääse. Siitä pitää huolen tasainen erovirta – joka vuosi 50 000 - 60 000 suomalaista jättää valtionkirkon.

Suurin osa eroajista käyttää *Digi- ja väestötietoviraston suomi-fi-palvelun* sähköistä lomaketta, johon myös eroakirkosta.fi-palvelu nykyään ohjaa. Eroakirkosta.fi -sivun kävijätiedoista on voinut kuitenkin yllättävän hyvin päätellä virallisten erojen kehitystä. Sivusto siis edelleen auttaa, neuvoo, palvelee. Sivulla on myös kätevä lomake lasten erottamiseen tai nuoren eroamiseen.

Juhlapuheen lainaukset: Harry Anttila

www.youtube.com/@tampereenvapaa-ajattelijat3205/videos

PRO-SEREMONIAIN 25-VUOTISTILAISUUS OODISSA

On aika juhlistaa Pro-seremoniain 25-vuotista toimintaa. Kyseessä on suomalaisten siviilijärjestöjen yhteisesti perustama, voittoa tavoittelematon palvelukeskus, joka tarjoaa tietoa ja palvelua uskontokuntiin sitoutumattomien perheitten juhliin.

25-vuotistilaisuus pidetään Helsingissä keskustakirjasto Oodin Kuutio-salissa lauantaina 13.4. klo 12-15, ja se yhdistää sekä juhlaa että työtä, niin mennyttä, nykyhetkeä kuin tulevaakin. Juhlapuhe kuullaan ja toiminnan vaiheita tuodaan esiin, mutta esillä ovat myös Pro-seremoniain palvelut nyt ja tulevaisuudessa.

Ennakkotietojen mukaan ohjelmassa on

12.00 Tervetuloitovotus Pro-Seremonioista yleisesti ja puhujatoiminnasta erityisesti

12.15 Seremoniapalvelut: nimäiset, häät ja hautajaiset, muut palvelut

13.00 Juhlapuhe
Onnittelut eri järjestöiltä ja yhteistyökumppaneilta
Onnittelujen jälkeen vapaata seurustelua, palvelujen esittelyä.

14.00 Musiikkiesitys
Yleisöltä kysymyksiä ja keskustelua

Tulijat voivat niin halutessaan tuoda runon, joka on jossain seremoniassa koskettanut. Tällä halutaan myös täydentää Pro-Seremoniain runopankkia. Tuomansa runon voi myös esittää.

MITÄ KUULUU KESÄN PROTU-LEIREILLE?

Prometheus-leirin tuki ry:n puheenjohtaja Alma Koivisto kertoo Vapaa Ajattelijan tentissä, kuinka tärkeää on rakentaa kulttuuria, jossa jokainen otetaan mukaan toimintaan, jokaisesta pidetään huolta ja jokaiselle on mielekästä tekemistä ja sopivasti vastuuta.

MARKKU JÄRVENPÄÄ
KUVAT: PROTUN MEDIAPANKKI

Mitä uutta ensi kesän leiritarjonnassa?

Järjestämme 64 leiriä, joista yksi on aikuisleiri yli 20-vuotiaille ja yksi jatkoleiri protuleirin jo käyneille. Leiritarjonta vastaa erikoisleireineen kutakuinkin aiempaa. Käyttämämme leiripaikat vaihtelevat vähän joka vuosi, ja tänäkin vuonna meillä on joitain paikkoja ensimmäistä kertaa käytössämme. Leirejä olemme lisänneet seitsemän kappaletta viime vuodesta.

Miten uusi leireille ilmoittautumisen menettely on toiminut? Paljonko tuli hakemuksia?

Tänä keväänä pilotoitu leiriarvonta on toiminut teknisesti mallikkaasti. Kuulemme kuitenkin mielellämme, miten onnistuimme arvonnassa ja otamme palautetta vastaan osoitteeseen protu@protu.fi. Arvontaan nuortenleirien paikoista osallistui 1148 ja paikan sai 1061 leiriläistä.

Näkövinkö hakijat, kuinka paljon eri leireille oli hakijoita? Oliko mahdollista valita ensisijainen leiri ”taktikoiden” siten, että ei hakenut kaikkien mieluisampaan paikkaan, joka oli myös monen muun suosikki? Hakijat saivat valita, mihin leiripaikkojen arvontaan haluavat osallistua aina leiriviikosta, leirin maantieteellisestä sijainnista, kielestä ja teemasta alkaen. Arvontalomakkeella ei ollut

mahdollista nähdä, mitä muut olivat valinneet.

Oliko leirikohtaisen arvonnän suorittaminen työlästä vai sujuuko sen ”napin painalluksella”?

Arvonnän tekninen suorittaminen ja arvottujen leiriläisten siirto leireilleen vaati jonkin verran käsityötä, mutta sitä avusti merkittävästi erillinen asia varten laadittu arvontaohjelma.

Leiritoiminnan laajentamista on hidastanut uusien aikuisohjaajien saamisen haasteet. Viime syksynä ohjaajien rekrymarkkinointia oli tehostettu. Miten tässä onnistuttiin? Uusille ja vanhoillekin aikuisille ohjaajille on aina kysyntää. Ensi kesän tilanne näyttää nyt kuitenkin vakaal-

HAASTATTELU

ta. Päivitämme joka vuosi koulutussisältöjämme suurten linjojen pysyen laajalti samoina. Olemme pyrkineet houkuttelemaan koulutuksiin lisää erityisesti aikuisia järjestämällä pitkän tauon jälkeen erityisesti heille kohdennettuja koulutuksia sekä keventämällä takaisin toimintaan palaavien vanhojen ohjaajien koulutusvaatimuksia.

Ohjaajaksi hakevien valmennuksiin osallistumisesta sekä ohjaajien toiminnasta leiritiimissä ja leirin aikana kertyy kustannuksia. Onko niiden korvaamiseen saatu kohennusta?

Perehdytämme kaikki kesän tiimiläishakijat tehtäviinsä 1-3 viikonlopun mittaisessa koulutuksessa. Olemme kuitenkin keväästä 2021 saakka järjestäneet koulutuksia merkittävässä määrin myös etäyhteyksin, mikä paitsi on tehnyt koulutuksista yleisesti saatavemmia myös säästänyt niiden järjestämiseen liittyviä kuluja. Katamme leirien laadun takaavan koulutus-toimintamme kuluja leirimaksuilla sekä Demokraattiselta Sivustysliitto DSL:ltä saamallamme rahallisella tuella. Opetus- ja kulttuuriministeriön sisällä mahdollisesti vuosina 2025 ja 2026 tehtävät leikkaukset voivat vaikuttaa toimintaamme, mutta erityisen huolestuttavilta näyttävät opintokeskuksiin lähivuosiina kohdistuvat suuret leikkaukset. Olemmekin pyrkineet satsaamaan yhdistyksemme rahoitus-pohjan laajentamiseen ja varainhankintaan.

Paljonko tulee leirihinnoista alennamispyyntöjä? Esitetäänkö niitä jo hakuvaiheessa vai vasta leiripaikan saamisen jälkeen?

Leirimaksun alennuspyynnön voi esittää arvonnassa saadun leiripaikan vastaanottamisen yhteydessä. Alennuspyyntöjä tulee, ja suhtaudumme niihin myönteisesti. Niitä ei kuitenkaan tule merkittävästi.

Olette julkaisseet autismiyhteistyölliset ohjeet. Mitä muita eettisiä näkökulmia leirien käytännön toiminnassa on ollut esillä?

Haluamme kehittää toimintaamme erityisesti kestävästi kehityksen saralla, esimerkiksi lisäämällä yhteistyötä ympäristöjärjestöjen kanssa. Prometheus-leirin Tuki ry:n hallinnossa on tapahtunut muutoksia, vaikka puheenjohtaja onkin yleiskokousten ja ylimääräisten kokousten myötä pysynyt samana. On myös valittu päätoiminen toiminnanjohtaja.

Kuluneen vuoden aikana olemme pyrkineet kehittämään yhdistyksen toimintakulttuuria leireihin kohdistuvan suuren kysynnän paineessa. Olemme pyrkineet selkiyttämään operatiivista ja strategista työnjakoa yhdistyksen hallinnossa sekä päättäneet linjata vastuun ensiksi mainitusta paikalliselle henkilökunnalle, toiminnanjohtajalle. Yhdistyksen on pidettävä huolta vapaaehtoisistaan, jotta se voi olla toimintakykyinen ja kyetä kasvamaan kestävällä tavalla. Toiminnanjohtajalla tulee olemaan suuri

rooli asioiden viemisessä eteenpäin. Olemme myös päättäneet tänä vuonna pilotoida päivärahan maksamista aikuisille ohjaajille.

Kesän ja syksynkin leiritoiminnan valmistelemissa ja sitten hyvin hoitamisessa on tietysti paljon työtä. Vapaaehtoistoimintaan perustuvilla jaostoilla ja leiritiimeillä on tässä ratkaiseva rooli. Toiminta itsessään on varmaankin palkitsevaa, mutta itse kullakin voi myös tulla jaksamisongelmia.

Miten jaksamisen kanssa on selvitetty?

Jaksamisongelmat ovat yleisiä ja toki kaikille osapuolille viheläisiä, koska kyseessä on paljolti nuorten toisilleen tuottama vapaaehtoistoiminta. Vapaaehtoisten vaihtuvuus on tuonut haasteita erityisesti tiedonkululle ja toiminnan sekä prosessien dokumentaatiolle. Siksi onkin tärkeää rakentaa kulttuuria, jossa jokainen otetaan mukaan toimintaan, jokaisesta pidetään huolta ja jokaiselle on mielekästä tekemistä ja sopivasti vastuuta, johon saa asianmukaisen perehdytyksen.

Prosessien kehittämisen ja leiritoinnin kasvun keskeillä ei tule unohtaa sitä, mikä niin monet Protuun on tuonut ja saanut heidät siinä pysymään. Vapaaehtoisuus, utelias pohdinta, matalat hierarkiat, luovuus ja itse tekeminen ovat meille edelleen tärkeitä. Protu on monen elämässä merkityksellinen ja olennainen yhteisö, jossa voi kokeilla ja ajatella uutta sekä kokea olevansa arvokas ja voivansa omalla osaamisellaan mahdollistaa saman toisille.

Mitä suunnitelmia Protulla on vuodelle 2025?

Ensi vuonna pyrimme jatkamaan leirimäärän maltillista kasvattamista sekä yhdistyksen prosessien kehittämistä yhteistyössä vapaaehtoisten ja toiminnanjohtajan kanssa, strategiaamme mukaisesti. Tavoitteena on, että toimenpiteet tukisivat Protun sisäistä hyvinvointia, leirien laatua unohtamatta. Tahdomme kasvattaa yhteiskunnallista tietoisuutta uskonnollisesti sitoutumattomalle aikuistumiskoulutukselle, tuoda esiin leirien saatavuuteen liittyvää yhdenvertaisuusongelmaa sekä vaikuttaa saamaamme julkiseen rahoitukseen. Tällä hetkellä suurin rahoittajamme on Opetus- ja kulttuuriministeriö – 160 000 €.

Humanistin vaalilupaus

EUROPARLAMENTTIVAALIT 2024

Kansainvälisen humanistiliiton *Humanists Internationalin* eurooppalaisten järjestöjen poliittikafoorumi on valmisteellut humanistisen vetoomuksen vuoden 2024 europarlamenttivaalien ehdokkaille allekirjoittamista varten. Vetoomus on julkaistu kaikilla EU:ssa käytettävillä kielillä, myös suomeksi. Ehdokkaat voivat allekirjoittaa sen foorumien nettisivulla, jolla allekirjoittaneiden nimet myös julkaistaan.

Suomalaisina jäsenjärjestöinä *Vapaa-ajattelijain liitto* ja *Suomen Humanistiliitto* osaltaan varmistavat, että suomalaiset EU-vaaliehdokkaat ovat saaneet vetoomuksen tekstin arvioidakseen, voivatko allekirjoittaa sen. Tarkoitus on myös tiedottaa allekirjoitusten tilanteesta ennen vaaleja, jonka vaalipäivä Suomessa on sunnuntaina 9. kesäkuuta; ennakoöänestys alkaa jo toukokuun puolella.

Lupaus tiiviisti

Ehdokkaana Euroopan parlamentin jäseneksi lupaan

1. Puolustaa ihmisoikeuksia, oi-

keusvaltiota ja liberaalia demokratiaa oikeuksien ja demokratian vastaisia ideologioita vastaan.

2. Ylläpitää sekularismia EU-demokratian oleellisena peruselementtinä ja varmistaa, että EU:n päätöksenteko pohjautuu sekä kriittiseen ajatteluun että näyttöperusteiseen päättelyyn.

3. Turvata ihmisten itsemääräämisoikeutta, mahdollistaen heille elämisen vapaina ja ruumiillisesti koskemattomina.

4. Vahvistaa EU:n legitimitettä ja demokratiaa takaamalla kansalaisyhteiskunnan osallistamisen, tukemalla vapaata mediaa ja vastustamalla disinformaatiota.

5. Ryhtyä välittömiin, kattaviin ja sosiaalisesti oikeudenmukaisiin toimiin ilmastonmuutoksen uhkaa vastaan tieteelliseen näyttöön nojautuen.

Lupausten tausta-ajatuksia

1. Puolustaa ihmisoikeuksia, oikeusvaltiota ja liberaalia demokratiaa oikeuksien ja demokratian vastaisia ideologioita vastaan.

Olemme saaneet todistaa EU:n alueella sellaisen nationalismin nousua, jossa uskonnon tai syntyperän vuoksi

luodaan toisia ihmisiä ulos sulkevia identiteettejä ja syrjiviä väitteitä. Se on johtanut vähemmistöjen ja usein marginalisoitujen ryhmien, kuten maahanmuuttajien, seksuaalisten vähemmistöjen ja ei-kristittyjen syrjintään. Tämän ideologian edustajat taistelevat suvereniteetin ja ns. perinteisten arvojen puolesta väittäen niiden olevan uhattuina, kun Euroopassa ovat ihmisoikeuksien, tasa-arvon ja syrjimättömyyden periaatteet edistyneet. He ajavat eristäytyviä ja taantumuksellisia poliittisia ohjelmia, jotka heikentävät ihmisoikeuksia ja oikeusvaltiota, ja pyrkivät viime kädessä poistamaan demokraattisen järjestelmän takeita.

Euroopan parlamentin tulee asettaa tätä liikettä vastaan. Parlamentin tulee varmistaa, että politiikat ja lainsäädäntö perustuvat tasa-arvon ja syrjimättömyyden sekä laillisuuteen ja vallan tasapainoon. Sen pitää tuomita vähemmistöjen leimaaminen syntipukeiksi ja puolustaa kaikkien ihmisoikeuksia. Osana tätä sen on myös vaadittava inhimillisempää maahanmuuttopolitiikkaa EU:ssa niin, että maahantulijoiden arvokkuutta ja hyvinvointia painotetaan tarjoamalla tukea maille, jonne maahantulijat ensin saapuvat.

2. Ylläpitää sekularismia EU-demokratian oleellisena peruselementtinä ja varmistaa, että EU:n päätöksenteko pohjautuu sekä kriittiseen ajatteluun että näyttöperusteiseen päättelyyn.

EU:n tulee pitää yllä sekularismin periaatetta – valtion ja uskonnon erillisyyttä – työnsä peruspilarina. Otaen huomioon, että ihmiset uskovat moniin erilaisiin uskonnollisiin ja ei-uskonnollisiin katsomuksiin, ja että kaikkien käyttämien palveluiden ja instituutioiden tulee pysyä puolueettomina tässä moninaisuudessa, EU:n tulisi varmistaa, että sen elimet toimivat riippumattomina organisoiduista niin uskonnollisista kuin ei-uskonnollisista katsomuksellisista ryhmistä. Sen tulisi myös taata 17. artiklansa mukaisesti dialogeihin osallistuvien kirkkojen sekä muiden uskonnollisten ja filosofisten organisaatioiden valintakriteerien maksimaalinen läpinäkyvyys.

On oleellista, että EU:n politiikat ja lainsäädäntö perustuvat näyttöperusteiseen tietoon, joka on objektiivista ja yleisesti saatavilla. Euroopan parlamentin tulee edistää tieteellistä näyttöä ja kriittistä ajattelua kaikilla politiikan osa-alueilla, kuten terveyspolitiikassa, ympäristöpolitiikassa ja sosiaalisissa kysymyksissä. Sen tulee torjua sellaisen epätieteellisten ideologioiden vaikutus, jotka heikentävät näyttöperusteista päätöksentekoa.

3. Turvata ihmisten itsemääräämisoikeutta, mahdollistaen heille elämisen vapaina ja ruumiillisesti koskemattomina.

Haluamansa identiteetin vapaa valinta, henkilökohtaiset katsomukset, vapaa itsensä ilmaisu, elämänsä ja ruumiinsa itsehallinta ovat perustavaa laatua olevia ihmisarvon kulmakiviä.

EU:n tulee ylläpitää Euroopan kansalaisten oikeutta tehdä päätöksiä, jotka pohjautuvat heidän omaan vakaumukseensa ja maailmankatsomukseensa sekä oikeutta tehdä vapaasti omaa elämänsä ja omaa ruumistaan koskevia valintoja. Tähän sisältyy vapaan itseilmaisun, ajattelun, uskomisen, ja mielenpöytä vapauden puolustaminen ihmisoikeuksina, ja sen varmistaminen, että koulutus ja opetus suunnitelmat ovat kattavia ja syrjimättömiä. Se tarkoittaa myös jokaisen ihmisen ruumiillisen autonomian kunnioittamista ja vapaata valintaa, mutta erityisesti se koskee naisia ja LGBTI+-ihmisiä. EU:n tulee turvata seksuaali- ja lisääntymisterveys ja -oikeudet, myös oikeus teettää abortti, sekä edistää tasa-arvoa ja syrjimättömyyttä riippumatta seksuaalisesta suuntautumisesta ja sukupuolesta.

4. Vahvistaa EU:n legitimitettä ja demokratiaa takaamalla kansalaisyhteiskunnan osallistamisen, tukemalla vapaata mediaa ja vastustamalla disinformaatiota.

Vapaa kansalaisyhteiskunta ja media yhdessä ovat ratkaisevan tärkeitä demokraattiselle ja kansalaisia edustavalle Euroopan unionille. Ne ovat oleellinen vastapaino instituutioiden vallalle, ja näyttävät merkittävää roolia edustaessaan kansalaisten etuja ja intressejä sekä luodessaan tilan keskustelulle ja kritiikille.

Näin ollen Euroopan parlamentin on tarpeen olla aktiivisessa kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden kanssa ja ottaa ne mukaan politiikan tekemisen prosesseihin varmistaa, että politiikat ja lainsäädäntö ovat mukaan ottavia ja läpinäkyviä sekä vastaavat kaikkien kansalaisten tarpeisiin ja pyrkimyksiin. Euroopan parlamentin tulee myös tukea mekanismeja, jotka tekevät mahdolliseksi vapaan ja monipuolisen median toiminnan ja estävät disinformaation leviämistä. Näitä ovat toimintuksellisen itsenäisyyden turvaaminen sekä median omistusten ja valtiollisen mainonnan keskittämisen julkistaminen. Toiminta tällä alueella on avainasemassa luotaessa vastapainoa poliittisen keskustelun lisääntyvälle polarisaatiolle ja perinteisen median luottamuksen rapautumiselle.

5. Ryhtyä välittömiin, kattaviin ja sosiaalisesti oikeudenmukaisiin toimiin ilmastonmuutoksen uhkaa vastaan tieteelliseen näyttöön nojautuen.

Ihmisen toiminnalla on kieltämätön ja suhteeton vaikutus ympäristöön ja biodiversiteettiin globaalisti. Ylivoinmainen tieteellinen konsensus korostaa, että kasvihuonekaasupäästöt ja luonnonvarojen liiakäyttö aiheuttavat katastrofaalisen ilmastonmuutosta, joka on vakava uhka elämälle maapallolla. Ne merkitsevät haitallisia vaikutuksia ihmisyyteille, eläimille, villille luonnolle ja luonnon ekosysteemeille. Jotkut maankäytön tavat, kuten metsäkatoon johtavat hakkuut ja kestävämmällä tavalla harjoitettu maa- ja karjatalous lisäävät ekosysteemiin kohdistuvaa uhkaa. Tunnustamalla nämä tärkeät tosiasiat me voimme EU:ssa avata tien kestäväälle tulevaisuudelle.

Euroopan parlamentin tulisi ryhtyä päättäväisiin toimiin kääntääkseen biodiversiteetin menetysten ja resurssien liiakäytön suunnan voimistaakseen ja levittääkseen uudistuvan talouden periaatetta, edistääkseen kestäviä käytäntöjä, jotka säilyttävät ja uudistavat luonnonvaroja tämän päivän ja tulevaisuuden sukupolvien eduksi, ja varmistaa samalla, että siirtymän kustannukset eivät joudu suhteettomassa määrin yhteiskunnan jo ennestään heikompiaisten kannettaviksi.

Käännös: Antti Värri, Esa Ylikoski ja Kalevi Suomela

TEKOÄLYN EETTISET RISKIT JA VASTUULLINEN SUUNNITTELU

Tekoälyteknologian kehitys on ollut viime vuosina räjähdysmäistä; mullistavalta tuntuvia läpimurtoja tapahtuu lähes kuu-kausittain. Uusia tekoälysovelluksia ilmestyy työpaikoille, kouluihin, sairaaloihin, valtionhallintoon, viihdeteollisuuteen, kaikkialle. Nopeuden lisäksi yhteiskunnallisten ja taloudellisten vaikutusten määrä on valtava. Puhutaan jopa neljännestä teollisesta vallankumouksesta ja yhteiskunnallisten muutosten odotetaan olevan samaa luokkaa kuin höyrykoneiden, sähkön ja digitalisaation olivat. Samalla monia epäilyttäviä muutoksen nopeus ja tekoälyn kyky korvata ihmistä ajattelua vaativissa toimissa. Jopa ns. digijättien, suurten tietotekniikkayritysten sisältä on kuulunut suorastaan pelokkaita puheenvuoroja.

Tekoälyteknologiaa ei kuitenkaan pidä mystifoida sen enempiä kuin mitään muutakaan edistyksestä teknologiaa. Emme ole rakentamassa ”jumalakoneita” tai ”singulariteettia”. Tekoälysovelluksiin liittyy silti monia vaikeita eettisiä kysymyksiä, joista osa on vanhoja, osa täysin uusia. Tämän artikkelin tarkoitus on esitellä joitakin tällaisia ongelmia ja kaksi erilaista tapaa yrittää elää näiden ongelmien kanssa: kone-etiikka eli eettisten normien sisällyttäminen tekoälyn toimintaan sekä arvosensitiivinen suunnittelu. Ensin kuitenkin lyhyt luonnehdinta siitä, mistä tekoälyssä on kyse.

Mitä on tekoäly ja mihin sitä käytetään?

”Tekoälylle” ei ole kovin hyvää määritelmää. Yksi yleinen tapa kiertää määritelmä on sanoa, että tekoäly ovat ne ohjelmistot, jotka kykenevät suoritta-

maan tehtäviä, joihin ihminen tarvitsisi älykkyyttä – miten tämä sitten määritelläänkään. Tekoäly ei kopioi ihmisen ajattelun prosesseja ja ohjelmistot toimivat melko mekaanisesti, mutta ne mahdollistavat älykkyyttä vaativien toimintojen automatisoimisen. Tärkeä osa tekoälyteknologiaa on koneoppiminen ja erityisesti niin sanottu syväoppiminen. Siinä algoritmi muuttaa toimintaansa palautteen perusteella ja pystyy luomaan monimutkaisiakin assosiaatioita voidaan käyttää erilaisissa data-analyseissa, päätöksentekoon ja jäljittelemään esimerkiksi kielellisten ilmaisujen tuottamista. Assosiaatiot eivät kuitenkaan ole varsinaisesti päättelyiden tekemistä, ja oppiminen on luonteeltaan behavioristista.

Tekoälytyökaluja on kehitetty esimerkiksi datan analyysiin lääketieteessä, poliisitoimintaan ja tiedusteluun, työhönottoon, korvaamaan byrokratiaa virastoissa ja niin edelleen. Kielimallit tarjoavat apua tekstin muokkaamiseen ja raakatekstin luomiseen. Tällaisen avustavan käytön lisäksi tekoäly voi toimia itsenäisesti ja tehdä käytännössä päätöksiä. Se, millaisia päätöksiä se tekee, perustuu kuitenkin opittuihin assosiaatioihin niistä ihmisen toimintaan perustuvista malleista, joita algoritmin koulutuksessa on käytetty. Tällainen teknologia voi automatisoida monia palveluammatteihin ja toimistotyöhön liittyviä rutiinitoimia ja käytännössä korvata niin sanottuja valkokaulusammatteja. Lisäksi tekoälyä käytetään ”digitaalisenä filterinä”, joka tekee päätöksiä siitä, mitä käyttäjät näkevät hakukoneissa, sosiaalisessa mediassa tai suoratoistopalvelujen suosituksissa.

Viime aikoina huomiota on herättänyt erityisesti generatiivinen tekoäly, joka jäljittelee ihmisen luomisprosessia: erilaiset tekstiä tuottavat kielimallit, kuvia sanallisen kuvauksen pohjalta

tekevät mallit ja viimeisimpänä lyhyitä realistisia animaatioita tekevät algoritmit. Näistäkin on huomattava, että ne lähinnä toistavat ja varioivat niitä rakenteita, joita ne ovat oppineet siitä opetusmateriaalista, jota niiden luomiseen on käytetty. Tämä riittää kuitenkin melko moneen sellaiseen asiaan, johon on aiemmin tarvittu ihmistä.

Eettisiä riskejä

Tekoälyteknologiaan liittyy monia eettisiä riskejä. Osa näistä liittyy itse teknologiaan, osa siihen, miten sitä käytetään. Esimerkiksi yksityisyyteen ja valvontaan liittyyvät kysymykset ovat herättäneet huolta. Digitalisaatio ja ihmisten toiminnallaan tuottama data itsestään (esimerkiksi erilaisissa tietojärjestelmissä, sosiaalisessa mediassa, nettikaupoissa ja hakukoneissa) ovat mahdollistaneet massiivisen datan keruun ja varastoinnin, mutta tekoäly on mahdollistanut myös sen tehokkaan analyysin ja säännönmukaisuuksien löytämisen. Tätä hyödynnetään esimerkiksi tuotekehityksessä keräämällä käyttäjätietoja, mutta tekoäly mahdollistaa myös tehokkaan automatisoidun tarkkailun. Eettinen peruskysymys liittyy yksilön oikeuteen määrätä, kuka hänestä tietää ja mitä. Sekä kaupalliset että julkiset toimijat yleensä kysyvät käyttäjiltä suostumuksen, mutta on kyseenalaista, missä määrin ihmiset kykenevät antamaan informoidun suostumuksen omasta datastaan, kun datan kerääjäkään ei välttämättä vielä tiedä, mitä kaikkea sillä voidaan tulevaisuudessa tehdä. Tekoäly mahdollistaa myös manipulaation. Data-analyysi mahdollistaa tehokkaan täsmämarkkinoinnin ja kohdistetun disinformaation levittämisen. Kuvien, äänen ja videokuvan syvävääräennökset ovat tulleet jäädäkseen luomaan sekaannuksia.

Päätöksiä tekevän tekoälyn kohdalla huolenaiheeksi nousevat läpinäkyvyys ja luotettavuus. Emme aina tiedä, miten algoritmi päätyy tulokseensa, eikä se anna perusteluja. Joskus assosiaatiot voivat perustua täysin irrelevantteihin yhteyksiin. Klassinen esimerkki on algoritmi, joka oppi erotamaan suden ja koiran toisistaan kuvista – koska kaikissa opetuskuviissa ja testikuviissa susikuviissa oli lunta mutta koirakuviissa ei, ja assosiaatio perustui tähän. Yksinkertaiset virheassosiaatiot paljastuvat helpommin, mutta monimutkaisemmissa tilanteissa tiedollinen luotettavuus kärsii. Jos algoritmin toiminta on läpinäkymätöntä, emme voi varmistaa ja korjata prosesseja. Herää myös kysymys, kuka on vastuussa päätöksenteossa esiintyvistä virheistä tai epätoivotusta toiminnasta.

Yksi lähde virheille ja epätoivotulle tuloksille on opetusdata: sen vinoumat (kuten vaikkapa rasistiset ennakkoluulot) periytyvät algoritmin toimintaan ja voivat jopa vahvistua. Opetusdatan valinnasta vastaavia ihmisiä voi ehkä tässä tilanteessa pitää eettisessä vastuussa. Myös virheet algoritmien suunnittelussa tai niiden väärinkäyttö tuovat moraalisen vastuun ihmistoimijoille. Tilanne on kuitenkin monimutkaisempi, jos puhumme autonomisista järjestelmistä kuten itseohjautuvat autot, autonomiset asejärjestelmät tai vaikkapa tukihakemuksia käsittelevät järjestelmät. Ne voivat toimia hyvin konteksteissa, joihin ne on suunniteltu, mutta arvaamattomasti toisissa. Käytön aikana oppivat järjestelmät voivat myös päätyä sellaiseen epäeettiseen toimintaan, josta on vaikea pitää vastuussa ketään ihmistä.

Voiko tekoälystä tehdä eettisen?

Itsenäisesti toimivien järjestelmien tulevaisuuden näkymät ovat synnyttäneet uuden soveltavan etiikan osa-alueen, kone-etiikan. Sen tavoitteena on teknologian suunnittelu niin, että sovellukset toimivat käyttöyhteydessään sellaisilla tavoilla, joita pidämme eettisesti oikeina. Tavoitteena on ratkaista, mitkä ovat eettiset tavat toimia missäkin tilanteessa. Jos tekoäly tekee itsenäistä päätöksentekoa vaihtuvassa joukossa tilanteita, sääntöjen on oltava yleisempiä kuin täysin tilannekohtaisia: emme voi ennakoita jokaista tilannetta etukäteen. Tähän ongelmaan törmätään

esimerkiksi jo itseohjautuvissa autoissa. Toisin sanoen autonomiselle tekoälylle täytyisi opettaa moraalisaantöjä. Mutta miten tämä onnistuu?

Tekoälylle on yritetty opettaa eettisiä sääntöjä ”top-down”-mallisesti (säännöt ensin ja niille tulkinta) ja ”bottom-up”-mallisesti (sääntöjen koneoppiminen valikoimalla oikeat valinnat), mutta molemmat ovat osoittautuneet toimimattomiksi. Myös erilaisia näitä menetelmiä yhdistäviä hybridimalleja on kehitetty, mutta nekään eivät ole tuottaneet tulosta. Jos moraaliiin ei liity mitään ylliluonnollista, on periaatteessa täysin mahdollista replikoida tai ainakin simuloida siihen liittyvää ajattelua myös keinotekoisesti. Voi kuitenkin olla, että emme kykene tällä hetkellä luomaan järjestelmiä, joilla olisi moraalikognition jäljittelyyn vaadittavia valmiuksia.

Tästä palaamme jälleen moraalisen vastuun kysymykseen. Kuka on vastuussa virheistä ja odottamattomasta toiminnasta? Algoritmi ei ole moraalinen toimija. Algoritmin suunnittelija ei voi olla vastuussa sellaisesta algoritmin käyttäytymisestä, joka on ennakoimaton. Algoritmin käyttäjä puolestaan ei tunne algoritmin toimintaa niin hyvin, että voisi olla vastuussa sen käytön kaikista seurauksista. Mutta jos kukaan ei ole eettisessä vastuussa, vastuu siirtyy siihen, että teknologia on ylipäätään otettu käyttöön tavalla, jolla se on otettu käyttöön: vastuukysymyksistä kannattaa siirtyä vastuullisen suunnittelun kysymyksiin. Haluamme ehkä maksimoida teknologian turvallisuuden ja luotettavuuden käyttökonteksteissaan jo suunnittelussa. Lisäksi riskit on hyvä huomioida kontekstuaalisesti: käyttökontekstit tulee valita niihin sisältyvien riskien mukaan.

Arvosensitiivinen suunnittelu

Niin sanotussa ”arvosensitiivisessä suunnittelussa” huomioidaan teknologian käyttökontekstin arvot suunnittelussa, kehityksessä ja käyttöönotossa. Yleensä relevantteihin arvoihin sisällytetään niin moraaliset kuin kulttuurisetkin arvot, säännöt ja periaatteet. Pyrkimyksenä on teknologian sujuvampi integraatio ja toiminnallisten haittojen minimointi käyttökonteksteissaan, mutta siihen sisältyy myös eettisten riskien minimointi ja käytäntöjen eettisyyden pohtiminen. Arvosensitiivisessä suunnittelussa selvitetään sekä

sen käytäntöjen kokonaisuuden toiminta, johon teknologia tuodaan, että näissä käytännöissä vaikuttavat arvot. Esimerkiksi hoivarobotteja suunniteltaessa selvitetään ne hoitokäytännöt, joihin robotti tuodaan: mikä on yksittäisen käytännön design ja suhde muihin käytäntöihin, automatisoitavan elementin (esimerkiksi potilaan nostaminen sängyltä pyörätuoliin) funktio kokonaisuudessa, ja mitä ”toissijaisia” funktioita käytännöllä on. Esimerkiksi potilaan ja hoitajan jutustelu on toissijainen suhteessa suoritettavaan toimeen, mutta sillä voi olla silti merkitystä sekä potilaalle (ihmiskontakti) että hoitotyön onnistumiselle (potilaan vointia koskevan informaation välittyminen). Analysoitavia arvoja ovat ne arvot, jotka ohjaavat hoitokäytäntöjä: esimerkiksi potilaan ja hoitohenkilökunnan tarpeet, hoitajan kyky huomata potilaan tarpeet ja vastata niihin oikealla tavalla, potilaan itsemääräämisoikeus, itsenäisen toimintakyvyn maksimointi, yksityisyys ja ihmisarvon tunne. Hoivarobotin eettinen käyttöönotto edellyttää hoitokontekstin kokonaisuuden arviointia (esimerkiksi organisaatio ja resurssien jakaantuminen) ja sen eri osapuolten huomioimista (potilaat, hoitajat, lääkärit, omaiset, hallinto), toiminnan kokonaisuuden ja sitä ohjaavien arvojen ymmärtämistä ja näissä tapahtuvan muutoksen ymmärtämistä, jos teknologia otetaan käyttöön. Erityisesti on tärkeää, että kaikki osapuolet tulevat huomioitua.

Tekoälyteknologia liittyy kuitenkin laajempaan yhteiskunnalliseen muutokseen ihmisten elämäntavoissa, sosiaalisissa suhteissa ja käytännöissä, työelämässä, instituutioiden toiminnassa, talouden rakenteissa ja niin edelleen. Kyse ei ole myöskään vain olemassa olevien käytäntöjen hallitusta muutoksesta, vaan uusien käytäntöjen ja rakenteiden syntymisestä. Tämä tarkoittaa, että arvosensitiivistä suunnittelua tarvitaan myös laajemmalla yhteiskunnallisella tasolla: muutoksesta, yhteiskunnallisista tavoitteista ja eettisten riskien minimoimisesta olisi järkevää käydä kattavaa arvokeskustelua nyt, kun teknologisen kehityksen suunnat ovat vasta muotoutumassa.

*Tommi Kokkonen
Filosofi, FT, VTM
Robophilosophy, AI Ethics and
Datafication Research Group
Helsingin yliopisto*

Ritva Ahonen

LISÄKÄSIÄ TARVITAAN TURUSSA

RITVA AHONEN

Vuosi on pyörähtänyt reippaasti käyntiin täällä Aurajoen rantamilla. Toimintasuunnitelmaamme on koottu perinteistä uskonnotomien etujen vaalimista ja kulttuuritoimintaa. Jaamme elämäntarkastustiedon stipendejä, järjestämme jäsentapaamisia, esittäydymme Turun päivässä ja Pride-marssilla, otamme kantaa epäkohtiin ja teemme korjausehdotuksia. Yhdistyksen aktiivit kokoontuvat kuukausittain keskustelemaan ja päättämään toiminnasta ja ideoita pursuaa enemmän kuin kerkiämme toteuttamaan. Lisäkäsiä tarvitaan eli sinä Turun seudulla asuva uskonnoton, tule mukaan toimintaan itsellesi sopivalla panoksella!

Edistämme uskonnotonta hautaustointia

Uskonnotomat hautajaiset lisääntyvät myös Turussa. Järjestämiseen saattaa

vaikuttaa vieläkin selkeiden ohjeiden ja esimerkkien puute sekä sopivien saattotilojen vähäisyys. Turun Vapaa-ajattelijat on koonnut verkkosivuilleen tietopankin aiheesta. Sisältönä on seikkaperäinen opastus eri hautaustavoista ja mahdollisuuksista vainajan huomiomisessa. Siinä luetellaan mahdollisia hautauspaikkoja sekä paikallisia laadukkaasti palvelevia hautaustoimistoja sekä kerrotaan vapaa-ajattelijoiden ylläpitämistä hautausmaista. Vapaa-ajattelijayhdistykset voivat käyttää tietysti tietopankin rakennetta hyväksi omilla verkkosivuillaan.

Uusi suunta hautauksissa suosii vainajan tuhkan veteen sirottelua, ja kaupungeilla onkin pysyviä sirottelualueita jo runsaasti. Turku on tehnyt päätöksen kuudesta vesialueesta vuonna 2016. Niihin ei tarvitse kysyä lupaa tuhkan sirotteluun. Veteensirottelualueet ovat kuitenkin melko vaikeasti käytettävissä ilman venettä, minkä takia on tarvetta myös maalle sirotteluun. Yhdistyksemme on tehnyt aloitteen kaupungille, että se perustaisi katsomuksellisesti neutraalin kuivamaan sirottelualueen, jossa olisi myös paikka nimilaatoille. Lisäksi veteensi-

rottelualueiden rannoille olisi päästävä turvallisesti.

Uskonnottomien saattotilaisuuspaikkoja puuttuu myös Turusta. Seurakuntayhtymän kappeli on käytävissä ja lähellä krematoriota, mutta yksi paikka ei riitä kasvavalle uskonnottomien ryhmälle, joista osa pitää uskonnollisen rekvisiitan esillä oloa epäasiallisena. Yksi ratkaisu on käyttää saattotilaisuuksiin työnväntäloja ja seurojentaloja, mutta saattaa olla, että neutraalien saattotilaisuuspaikkojen puutteen vuoksi tuhkahautauksissa yleistyy yksinkertaisempikin toimintamalli, jossa saatto- ja muistotilaisuus yhdistetään. Vainaja voidaan hyvästellä lähiomaisten kesken sairaalan tiloissa ja järjestää muistotilaisuus tuhkaurnan kanssa sopivan ravintolan kabinetissa.

Uskonnottomien juhlapuhujien lisäämiseksi *Pro-Seremoniat-palvelukeskus* järjestää maaliskuussa juhlapuhujakoulutuksen Turussa. Koulutus alkaa tiiviillä opintopäivällä, jossa opiskellaan puheen rakentamista ja jatkuu sekä harjoituksilla etätapaisissa että kokeneiden puhujien puhelilaisuuksia seuraamalla. Juhlapuhujia tarvitaan lisää erityisesti hautaustilaisuuksissa,

jotka ovat läheisille aina raskaita järjestää.

Ahaa-elämyksiä lukemalla

Turun Vapaa-ajattelijat on jo muutamana vuoden ajan pitänyt lukupiiriä jäsenilleen. Idean moottorina on ollut lukupiirin vetäjänä toimiva yhdistyksen kehitysvastaava **Eero Suorsa**.

Olemme tutustuneet yhteiskunnallisesti merkittävien tutkijoiden ja filosofien, kuten **Tiina Arppen**, **Heta Gyllingin**, **Mona Mannevuon** ja **Timo Airaksisen** ajatuksiin sekä maapallon eri suunnista tulevien proosakirjailijoiden töihin. Kevään ohjelma on yhdistyksemme verkkosivuilla kuten myös lista vuodesta 2018 käsitellyssä olleista teoksista, josta voit saada virikkeitä kirjastokäynnille.

Kokoontumme lukupiiriin iltaisin välillä jonkin kahvilan nurkkaan ja välillä taas etänä. Etätapaamisiin mukaan ovat tervetulleita vapaa-ajattelijat eri puolilta Suomea. Tänä keväänä etätapaamisten kirjat ovat **Immanuel Kantin Puhtaan järjen kritiikki** (29.2.), **Timo Airaksisen Filosofiaa raakana** (30.5.) ja **Douglas Stuartin Nuori Mungo** (27.6.). Järjestelyjen takia pyydämme ilmoittautumaan yhdistyksen puheenjohtajalle puheenjohtaja.turku@vapaa-ajattelijat.fi kuhunkin tapaamiskertaan erikseen.

Oma historiikki puuttuu vielä

Pitkäaikainen toiveemme Turun Vapaa-ajattelijoiden omasta historiikista ei ole toteutunut sopivan kirjoittajan puuttuessa. Aihe voisi sopia opinnäytetyöksi asiasta vakavasti kiinnostuneelle, onhan kyseessä merkittävä maallistumista edistävä yhdistys.

Yhdistyksen historiaa on tallettuna Turun kaupunginarkistoon, ja sitä löytyy myös Vapaa-ajattelijain liitolta. Lisäksi keräämme vielä puuttuvista vuosista materiaalia pitkään mukana olleilta aktiiveilta. Jo nyt koossa oleva materiaali näyttää vireän ja sitkeän yhdistyksen, joka on toiminut uskonnottomien etu- ja kulttuurijärjestönä 88 vuotta.

Eduskunta

PRESIDENTINVAALIT: MIES VAIHTUU, LINJA EI

Vaalit on pidetty, presidentti valittu. Toivotan menestystä **Alexander Stubbille** työssään.

Mitään muutosta **Niinistön** kauden ei valinnasta Vapaa-ajattelijain liiton kannalta taida seurata, ei hyvään eikä huonoon. Stubb ei halua sotilasvakuutusta ja -valaa kaikille sopivaksi samanlaiseksi vakuutukseksi ja allekirjoittaa rukouspäiväjulistuksen. Hän on myös kertonut toivottavansa uuden vuodenpuheensa lopuksi Jumalan siunausta – toimien siis samoin kuin edeltäjänsä, mutta toisin kuin kymmenen aiemmista presidenteistä.

Mitenkään korostetun uskonnollinen ei Stubb toisaalta ole, ja on kertonut pitävänsä uskonsa yksityisasiana.

Jos uskonnollisuus olisi merkittävä asia äänestäjille, olisi kristityksi tunnustautuva keskustalainen **Olli Rehn** kai saanut enemmän kannatusta kuin Stubb, Kristillisdemokraattien **Sari Essayah** ei olisi jäänyt puoleentoista prosenttiin äänistä, eikä **Mika Aaltolan** kannatus olisi lähtenyt laskuun samalla, kun hänen uskonsa tuli enemmän esiin. Vasemmistoliiton **Li Andersson** ilmoitti olevansa kirkon ja valtion eron puolella, ja voitti risti kaulassa kulkevan demarien **Urpilaisen**.

Ja taas kääntäen, ei ehdokkaan usko estekään ollut valitsijoille – tosin silloin olisi vaihtoehtoja ollut vähän.

Mitä presidentti tekee?

Presidentin välitön kova valta on melko vähäistä. Hän voi tosin lykätä kolmella kuukaudella lain voimaantuloa, mutta esimerkiksi Niinistö allekirjoitti tasa-arvoisen avioliittolain, vaikka sanoi itse toivoneensa toisenlaista ratkaisua. Jos kuvitteellisessa maailmassa olisi valittu Essayah ja eutanasia hyväksyttisiin eduskunnassa, tällä voisi olla merkitystä.

Symbolisista eleistä näkyvin on linnan juhlat, joihin on tavattu kutsua valtionkirkkojen piispat. Itseäni miellyttäisi nähdä itsenäisyyspäivänä enemmän tutkijoita ja vähemmän vaikkajuuria piispoja. (Vapaa-ajattelijoiden edustajaa tuskin linnassa nähdään. Jos suhteuttaa jäsenmäärään ja miettii miten usein esimerkiksi Suomen Partiolaisien puheenjohtaja on kutsuttu, tulisi kutsu meille muutaman sadan vuoden välein.)

Kunniamerkkien jako on toinen symbolinen ele, samoin tietysti kaikki julkiset puheet ja esiintymiset.

Halosen kaudella aloitettiin epävirallinen uskontokuntien tapaaminen. Jos tapa jatkuu, on presidentin hyvä muistaa, miten Euroopan unionikin sääntöjensä mukaan käy säännöllistä vuoropuhelua paitsi kirkkojen, myös laajemmin elämäntarkastuksellisten järjestöjen kanssa.

Jori Mäntysalo

VALTIOPÄIVIEN TUNNUKSETON AVAJAISJUHLA 2024

TEKSTI: ESA YLIKOSKI
KUVAT: EDUSKUNTA / SONJA BEHM

Eduskunnan valtiopäivien avajaisiin liittyvien tunnustuksettomien tilaisuuksien järjestämisen aloittivat *Vapaa-ajattelijain liitto* ja *Suomen Humanistiliitto* vuosina 2017-2020. Tilaisuudet olivat Musiikkitalossa ja Pikkuparlamentissa.

Koronasulun ja vuoden 2023 eduskuntavaalien jälkeen tilaisuus pidettiin ensi kertaa eduskunnan tiloissa. Se järjestettiin nimellä Demokratian ja sivistyksen juhla samaan aikaan kuin valtiopäiväjumalanpalvelus Tuomiokirkossa.

Vuoden 2024 nimenä oli yksinkertaisesti *Valtiopäivien tunnustukseton avajaisjuhla*. Juhlissa puhuivat professori **Anu Koivunen** tasa-arvosta ja demokratiasta sekä varapuhemies **Tarja Filatov** lainsäätäjän näkökulmasta. Musiikkia esittivät kitaristi **Petri Ku-**

mela ja kamariorkesteri *Avanti!*. Juhlan juonsi demokratiakasvatuksen asiantuntija **Mikko Tujula**.

Juhla ei ollut vielä osa eduskunnan avajaispäivän virallista ohjelmaa. Sen järjestäjänä oli kansanedustajien tunnustuksettomien juhlamenojen kerho. Tilaisuuden järjestäminen eduskunnan tiloissa vuonna 2023 ja 2024 on pieni, mutta symbolisesti merkittävä edistysaskel julkisen vallan uskonnollisen neutraalisuuden suuntaan.

Edustajien tavoitteena on, että tilaisuus jatkossa järjestetään eduskunnan puolesta niin, että se olisi osa virallista ohjelmaa ja tulisi mukaan virallisiin tiedotteisiin ja puhemiehen kutsuun.

Alla otteita avajaisjuhlan puheista.

Varapuhemies Tarja Filatov: Kaikkea ei pidä kestää

Demokratian ensiarvoinen merkitys ja siihen kohdistuvat haasteet olivat aiheena varapuhemies Tarja Filatovin

juhlapuheessa. Hän kertoi, kun lapsilta oli kysytty demokratiasta, että Kruununhaan päiväkodin lasten mielestä demokratiassa ”ei pitäisi höpsöttää tai sillain” ja ”jos toinen on puhumassa ei sais puhua päälle”.

”Kärjistyneet keskustelut, tahallisen väärinymmärryksen lisääntyminen. Jopa halveksunta ja viha. Kärjistyneisyys näkyy enemmän sosiaalisessa mediassa kuin eduskunnan istuntosalissa, mutta ikävä kyllä samat piirteet vahvistuvat myös täysistunnoissa. Yhteisten faktojen puute. Tietoon ja tutkimukseen perustuvassa päätöksenteossa tarvitaan yhteiset faktat. Linjauksista voidaan riidellä, mutta jos riita alkaa jo faktoista, on vaikea löytää ratkaisuja.

Viime kaudella eduskunnassa rakennettiin prosessit, joilla puuttua sosiaalisen median jahti-ilmioihin. Suomen ympärillä käydään paljon samaa keskustelua kuin koulukiusaamisessa aiemmin. Pitää kestää, ei kannata välittää jne. Ei pidä kestää. Pitää käyttäytyä ihmisiksi.”

Professori Anu Koivunen: ”Tarvitsemme hajonneen maailman käyttöohjeen.”

Eduskunnan varapuhemies Tarja Filatov: ”Somessa pitää käyttäytyä ihmisiksi.”

Professori Anu Koivunen: Miten tilaa oikeudenmukaisuuskamppailuille?

”Tulevaisuus on yksi tärkeimpiä demokraattisia ideoita” kirjoitti **Timo Miettinen** viime sunnuntain Helsingin Sanomissa. Tässä sulkeutuvien rajojen ja rakenteiden purkamisen ajassa suurin haaste demokratialle on tulevaisuuden auki pitäminen.

Turvallisuuskriisien ja muiden uhkaskenaarioiden korostuessa lainsäätäjillä ja maan poliittisella johdolla on suuri vastuu pitää tila avoimena kansalaisyhteiskunnan toimijoille - kriti-

kille, kuvittelulle, tekemiselle ja tavoittelemiselle. Tähän tarvitaan tänäkin päivänä kulttuuri- ja mediapolitiikkaa.

On oltava tilaa jäsentää vaihtoehtoisia tulevaisuuskuuvia. Myös tasa-arvon ja demokratian suhteen tarvitaan, Finlandia-palkitun kirjailija **Ville-Juhani Sutisen** ekokatastrofia käsitelleen kirjan nimeä siteeraten, hajonneen maailman käyttöohje.

Miten demokratialle ja oikeudenmukaisuuskamppailuille – demokratiaan olennaisesti kuuluvalla erimielisyydelle ja tasa-arvon lupauksille – pidetään auki tilaa taas uuden talouskriisin ja sodan uhkien äärellä?

Ja miten näitä yhteiskunnallisia oikeudenmukaisuuskamppailuja käydään fragmentoituneessa digitaalisessa julkisuudessa, jossa kansalliset julkisuudet ovat globaalien digi- ja viihdejättien puristuksessa ja jossa nyt myös 15 vuotta jatkunut yhteisen sosiaalisen median aikakausi on päättymässä? Miten keskustella, kamppailla ja tehdä kompromisseja, kun meistä kukin haroo ymmärrystä erilaisten henkilökohtaisten suositusvirtojen hetteikössä?”

Miten jäsenetään *uusi tasa-arvon lupausta koskeva tulevaisuuskertomus*? kysyi professori Anu Koivunen juhlapuheensa lopuksi.

KIRKKOON LIITTYMINEN VÄHENI, EI KASVANUT

”Kirkkoon liittyneiden määrä kasvoi”, tiedotti Suomen evankelis-byrokraattinen kirkko, ja media toisti sanomaa uskollisesti. Todellisuudessa määrä väheni.

Kastettavan vauvan nimi ilmoitetaan väestötietoihin yleensä kastavan papin toimesta, ja tällöin kirkon tilastoon tulee merkintä sarakkeeseen ”kastetut”. Nimi on voitu ilmoittaa myös aiemmin. Tällainen ensin maallisen viranomaisen kirjaama vauva merki-

tään kasteen jälkeen sarakkeeseen ”liittyneet”. Viimeksimainittu on yleistynyt ja kasvoi viime vuonna merkittävästi.

Virallisesti liittyminen vuodesta 2022 vuoteen 2023 kasvoi 20 285 → 21 047 eli +762. Kun luvuista poistetaan ne ”liittyneet”, jotka ovat alle 1-vuotiaita, muutos oli 16 626 → 16 353 eli -273. Liittyminen ei kasvanut, se vähentyi.

Tieto oli piilotettu tiedotteeseen: ”Kirkkoon liittyneissä oli lisäksi viime vuonna poikkeuksellisen paljon (yli 4000) alle 1-vuotiaina kastettuja, jotka

oli ehditty merkitä väestökirjanpitoon ennen kastetoimitusta.” Kirkon tiedotus joko ei ymmärtänyt tilastoa tai siten se suorastaan valehteli.

Kääntäen alle 1-vuotiaiden kastettujen osuus ei ole niin pieni kuin toivoisimme; kastettujen osuus laski viime vuonna odotettua vauhtia, eikä niin nopeasti kuin korjaamaton tilastotieto kertoo.

Joni Mäntyselä

JÄRJESTYSTÄ KAAOKSESTA

KOLUMNI

Jumalharhat

ROBERT BROTHERUS

ARKIKOKEMUKSEMME kertoo, että epäjärjestystä ja tuhoa on helppo saada aikaan, kun taas siivoaminen ja rakentaminen vaativat paljon vaivaa ja osaamista. Yksi pommi voi sekunnissa tuhota vuosien tarkan rakennustyön. Tämä johtuu siitä, että järjestys (vaikkapa ehjä talo) edustaa yhtä erityistä tiettyä tilaa, kun taas erilaisia mahdollisia epäjärjestyneitä tiloja (räjähtäneen talon raunioita) on paljon suurempi määrä.

Fysiikassa maailmankaikkeuden epäjärjestystä kutsutaan *entropiaksi*. Yksi tärkeimmistä modernin luonnontieteen löytämisistä luonnontieteiden löytämistä luonnontieteiden *toinen laki*, jonka mukaan minkä tahansa järjestelmän kokonaisentropia aina kasvaa. Entropia voi paikallisesti vähentyä, vaikkapa kun siivoamme kotimme, mutta siivouskin lisää epäjärjestystä laajemmalla mittakaavassa ja viime kädessä miljardien vuosien kuluttua kaikki päättyy kaaokseen.

Nykytieteen kulmakiviin kuuluu myös alkuräjähdysteoria, jonka mukaan maailmankaikkeus oli alussa hyvin tiheä, kuuma ja tasainen energia-soppa - toisin sanoen maksimaalisen epäjärjestyksen eli entropian tilassa. Nykyään, 14 miljardia vuotta myöhemmin, näemme maailmankaikkeudessa paljon järjestystä: galakseja, aurinkokuntia ja elämää.

Jotkut kreationistit argumentoivat, että tämän järjestyksen aikaansaamiseen tarvitaan Jumalaa, koska järjestyksen syntyminen spontaanisti olisi ollut termodynamiikan toisen lain vastaista. Jos alussa entropiaa on ollut maksimaalisesti ja entropian määrä voi spontaanisti vain lisääntyä, miten nykyinen maailmankaikkeus muka olisi voinut kehittyä alkutilanteesta?

Hyvä lukija, ennen kuin luet alta vastauksen tähän mysteeriin, mieli hetki mielessäsi, keksitkö itse jonkun tavan yhdistää edellä kuvatut teorit ilman näennäistä ristiriitaa. On tärkeä taito osata pitäytyä "en tiedä" -asenteessa sen sijaan että hyppää huonoon johtopäätökseen.

Tässä vastaus arvoitukseen: Järjestelmän maksimientropian taso riippuu suuresti järjestelmän *tilavuudesta*. Alkuräjähdyksen aikoihin maailmankaikkeuden tilavuus oli hyvin pieni, joten myös sen maksimientropian taso oli pieni, sanotaan vaikka 100. Se että maailmankaikkeus oli lähes maksimientropian tilassa tarkoitti, että todellinen entropia oli lähellä maksimia eli esim 99,999.

Nykyään maailmankaikkeus on miljardeja kertoja tilavampi, jolloin maksimientropian taso on paljon suurempi, sanotaan vaikka 1 000 000 000. Maailmankaikkeuden nykyinen todellinen entropia puolestaan on paljon suurempi kuin alun 99,999, sanotaan vaikka 10 000, *mutta silti vain mitätön murto-osa nykyisestä maksimi-entropiasta*. Entropian määrä voi siis kasvaa ja kuitenkin samalla *tulla yhä pienemmäksi suhteessa maksimientropiaan*. Tämä tarjoaa tilaa nykyisin näkemällemme monitasoiselle järjestykselle.

Vaikka oppineimmat kreationistit epäilemättä tietävät tämän ratkaisun, he eivät kerro sitä omalle yleisölleen, jotta illuusio luoja tarpeesta ei haihdu. Vähemmän oppineet kreationistit epäilemättä vain toistavat argument-

tia omahyväisenä edes tietämättä ratkaisua. Kreationistien argumentoinnin onnistuminen perustuu ihmisten tietämättömyyteen: He ovat kuin taikureita, jotka vetävät kaniinin hatusta ja sitten väittävät että fysiikan lakeja on rikottu kun kaniini syntyi tyhjästä.

Ratkaisu sekä fysiikan että taikatemppujen ongelmaan saattaa tuntua yksinkertaiselta kun sen on kuultu, mutta sitä on silti vaikea keksiä spontaanisti. Viisas kuulija ymmärtää tuollaisten väitteiden edessä luottaa jonkinlaisen luonnollisen selityksen olemassaoloon, vaikkei oikeaa selitystä juuri itse sillä hetkellä tietäisikään. Tietämättömyydestä ("en tiedä miten järjestys on syntynyt") ei voi tässä tapauksessa seurata tietoa ("jumala teki sen") ja taikus pysyy edelleen hyvin heikkona selityksenä.

UUTISIA VAPAA-AJATTELIJAIN TOIMINNASTA

Liitto antoi lausunnon valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman (VANUPO) 2024–27 luonnoksesta. Esitämme elämäntieteiden opetuksen sallimista myös kirkkoon kuuluville lapsille ja evankelis-luterilaisten kirkkojumalanpalvelusten siirtämistä pois koulupäivien ohjelmasta sekä muistutamme tieteellisen lukutaidon merkityksestä. <https://vapaa-ajattelijat.fi/blog/uskonnonlinen-sitouttamattomuus-ja-nuoret/>

Liitto antoi lausunnon tartuntatautilaista. Kannatamme jumalanpalvelusten rinnastamista muihin luento- ja yhteislaulutilaisuuksiin. Mahdolliset rajoitukset koronan tai vastaavien kulkeutuvien vuoksi pitäisi kohdistaa samalla tavalla kaikkiin tilaisuuksiin.

Veripalveluun on perustettu nyt myös vapaa-ajattelijain verenluovutusryhmä muiden ryhmien rinnalle. Saapuessaan luovuttamaan verta voi ilmoittaa, että luovutus kirjataan *vapaa-ajattelijat* -ryhmälle. Yksittäisten luovuttajien nimet eivät tule näkyviin, eikä luovuttaessa tarkisteta jäsenyyttä. Myöhemmin nähdään ryhmän luovutusten kokonaismäärä.

Humanist European Forum (EHF) on laatinut EU-parlamenttivaalien ehdokkaille vaalilupauksen. Siinä ehdokas lupaa ydintavoitteistamme ylläpitää sekularismia EU-demokratian oleellisena peruselementtinä, jonka lisäksi mukana on lupaukset mm. toimia ilmastonmuutosta vastaan ja puolustaa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä. EHF on *Humanists Internationalin* eurooppalaisten järjestöjen yhteistyöelin. Teksti löytyy valikosta myös suomeksi: humanists.international/pt/what-we-do/advocacy/humanist-pledge. Vapaa-ajattelijain liitto kysyy suomalaisilta ehdokkailta lupaukseen sitoutumisesta.

Vapaa-ajattelijain liitto järjestää myös EU-parlamenttivaalipaneelin yhdessä Humanistiliiton kanssa maanantaina 6.5. klo 17.00 – 19.00 Helsingin keskustakirjasto Oodissa, Kirjaitaivaan Saarikoski-matolla.

Liitto päätti allekirjoittaa vetoomuksen eutanasian sallimiseksi koko EU-alueella. Aloite vetoomukseen tuli Maltan humanisteilta. Suomessa kerätään nimiä *Eutanasia laki säädettävä Suomeen* -kansalaisaloitteeseen: kansalaisaloite.fi/fi/aloite/12678. Maaliskuun alussa ylittyi 50 000 nimen raja.

Uskonnoton tapakulttuuri Suomessa -opintoaineisto on julkaistu. Sitä voi tilata maksutta Vapaa-ajattelijain liitolta. Oppilaitoksiin sitä voi tilata myös *Subjectaid*-palvelusta; suuren kiinnostuksen vuoksi joudumme toistaiseksi rajoittamaan yhdelle tilaajalle lähetettävän määrän siellä viiteen kappaleeseen. Isompia erinä esimerkiksi koko luokalle voi kuitenkin hyvin tilata suoraan liitolta sähköpostilla val@vapaa-ajattelijat.fi sillä itse lähettämämme paketti on edullisempi kuin palvelun käyttö. Aineisto on myös verkossa: vapaa-ajattelijat.fi/wp-content/uploads/2024/01/Uskonnoton-tapakulttuuri-suomessa-web.pdf

Vapaa-ajattelijain liitto on päättänyt hakea pysyvää rahankeräyslupaa. Tarjoituksena on tehostaa oppimateriaalien ja liiton muun tiedotusaineiston levitystä. Myös liiton valtionavustuksen epäminen vuodelta 2024 kannustaa varainhankintaan. Ensi vaiheessa suunnitteilla on keräyskampanja elämäntieteiden edistämiseksi, ET-stipendien jakamisen laajentamiseksi sekä uuden oppimateriaalin saatavuuden turvaamiseksi.

PALVELUJA KEHITETÄÄN YHTEISTYÖVERKOSTOSSA

Eurooppalaisilla järjestöillä on käynnistynyt kolmivuotinen humanististen palvelujen verkoston kehittämisprojekti 2024-26 (*European Humanist Services Network*). Suomesta mukana on Vapaa-ajattelijain liitto.

Kohteina ovat humanistiset seremoniat, nuorisokasvatus sekä eksistentiaalinen henkinen tuki. Suomalaiset järjestöt ovat jo 25 vuotta organisoineet puhujapalveluja yhteinen *Pro-Seremoniat* -palvelukeskuksen kautta. Kysyimpiä Suomessa ja muissakin maissa ovat hautajaispuhujapalvelut.

Projektissa huomio kohdistuu nyt myös hääjuhliin ja avioliittoon vih-

kimiseen. Palvelun muotoja pyritään standardisoimaan, mihin on perustettu työryhmä. Joissakin maissa humanistijärjestöillä on vihkimisoikeus. Norjan *Humanistisk Förbund* voi vihkiä avioliittoon myös suomalaisia pareja Norjassa.

Nuorisokasvatus tarkoittaa projektissa yhtäältä nuorisovihkimykseen tähtääviä "humanistikouluja" (kurseja) että järjestöjen kouluyhteistyötä. Suomessa vastaavaa toimintaa tarjoavat *Protuleirit*, mutta Pohjoismaissa käytössä olevaa nuorisovihkimistä ei ole. Vapaa-ajattelijain yhdistykset toteuttavat kouluvierailuja, ja liitto on tuottanut oppimateriaaleja, kuten uusi *Uskonno-*

ton tapakulttuuri Suomessa.

Eksistentiaalinen henkinen tuki on paikoin noussut myös humanistien hommaksi. Joissakin maissa valtiolta on palkannut humanistisia tukihenkilöitä armeijaan, sairaaloihin ja jopa lentokentille uskonnon toimijoiden eli pappien rinnalle. Suomessa vapaa-ajattelijat ovat painottaneet ammatillisen henkisen tuen resurssien turvaamista sairaaloissa, armeijassa sekä kriisipalveluissa, joissa on myös koulutettuja vapaaehtoisia. Myös saattohoidon vapaaehtoisuuteen on tarvetta.

Esa Ylikoski

Pro-Seremoniat 25 vuotta

PALAUTE JA MERKITYKSELLISYYS PALKITSEVAT PUHUJIA

HENRIK SAWELA

Pro-Seremoniat perustettiin huhtikuussa 1999 paikkaamaan Vapaa-ajattelijan hiipunutta puhujapalvelua. Liiton vanhat ja usein hyvinkin kokeneet puhujat olivat jo melkein kaikki eläköityneet. Toimeksiantoja esimerkiksi pääkaupunkiseudulla oli monena vuotena alle kymmenen kappaletta. Kukaan ei myöskään tiedottanut palvelun olemassaolosta.

Ymmärrettiin kuitenkin, että maallistumisen ja kirkosta eroamisen kasvun myötä tarve uskonnottomille puhujapalveluille tulisi kasvamaan. Vapaa-ajattelijain liiton, Suomen Humanistiliiton ja Prometheus-leirin tuen tiiviin yhteistoiminnan tuloksena syntyi sitten voittoa tavoittelematon palvelukeskus Pro-Seremoniat.

Olin tuolloin itse aktiivisesti mukana Humanistiliiton toiminnassa ja seurasin projektin etenemistä. Ei tietenkään riittänyt, että saatiin Pro-Seremoniat ”pystytettyä”, vaan olennainen kysymys oli: mistä uusia puhujia?

Päätökseni lähteä mukaan ei syntynyt kovin helpolla, koska esiintymiskynnys oli kohtuullisen korkea. Onneksi sain sen ylitettyä. Siihen auttoi paljolti se, että mukaan tilaisuuksiin lähti heti alussa pari aktiivista puhujaa, joten saatoin rauhoittaa itseäni sillä, ettei niitä puheita tarvitsisi varmaan kovin pian lähteä pitämään.

Ja kyllä, tulihan se ensimmäinen puhe sitten kohdalleni, onneksi kuitenkin vasta noin vuoden kuluttua. Olin jo ehtinyt seurata toimintaa ja käydä mukana esim. nimiäisjuhlassa, jossa palvelukeskuksen vetäjä **Anneli Aurejärvi-Karjalainen** piti puheen ja johti seremoniaa. Vähitellen mieleni valtasi ajatus, että saattaisinkin selvitä hengissä siitä ensimmäisestä.

Alussa puheita tuli kohdalleni aika harvakseltaan ja siksi kesti, ennen kuin

totuin niihin. Alussa kaikki puheeni olivat hautajaisten saattopuheita, mutta vähitellen mukaan tuli myös hää- ja nimiäispuheita. Vaikka koulutusta ja vertaistapaamisia on vuosien varrella ollut jo monta kertaa, oppii puhujaksi vain puhumalla.

Yhtenä omalla pontimenani lähtee puhujaksi oli myös se, että kun me vapaa-ajattelijat ja humanistit pyrimme toiminnallamme edistämään yhteiskunnan maallistumista, oli meillä myös velvollisuus myötävaikuttaa siihen, että maallistuneille ja kirkosta eronneille olisi tarjolla sellaisia uskonnottomia juhlapalveluja, joita he tarvitsivat.

Vuosien varrella Pro-Seremoniain toiminta on kasvanut, puhujien koulutus ja vertaistoiminta kehittynyt. Palautteesta päätellen asiakkaat ovat olleet hyvinkin tyytyväisiä saamaansa palveluun. Moni puhuja on pyydetty toistamiseen esimerkiksi suvun nimiäisjuhliin puhujaksi, tai suvun vanhimpien hautajaisiin pyydetään puhuja kolmannen tai neljännen kerran pitämään saattopuhe.

Maallistumisen myötä yhä harvemmin törmätään tilanteeseen, jossa joudutaan pohtimaan, mitä suvun vanhimmat ajattelisivat, jos perhejuhlassa ei olekaan pappia. Juhlaperinne onkin

muuttunut varsin voimakkaasti parisakymmenessä vuodessa ja mikään ei viittaa siihen, etteikö sama suunta jatkuisi. Sitä paitsi velvoittaahan jo laki-kin järjestämään hautajaiset vainajan katsomusta kunnioittaen.

Vaikkei Pro-Seremonian puhujan puheessa voi olla mitään uskonnollista, ei mikään estä saattotilaisuudessa kuultavan myös uskonnollista musiikkia, jos vainaja on sellaisesta pitänyt. Tavoite on, etteivät vain lähiomaiset, vaan myös muut saattotilaisuuteen osallistuvat kokisivat tilaisuuden onnistuneeksi.

Puhujalle on hyvin palkitsevaa, kun saa kokea auttavansa omaisia heille usein vieraassa ja herkässä tilanteessa. Se kannustaa palautteiden ohella jatkaamaan puhujana vuodesta toiseen.

Puhujia tarvitaan siis lisää. Jos tuntuu siltä, että puhujana toimiminen voisi sinua kiinnostaa, kannattaa ennakkoluulottomasti ottaa yhteyttä Pro-Seremonioihin. Koulutuksen ja kokeneiden puhujien seuraamisen kautta selviää, haluatko ryhtyä puhujaksi. Jokainen puhuja päättää tietenkin itse, pystyykö jonkun toimeksiannon ottamaan vastaan. Koulutusta ja tukea ei tule vain puhujauran alussa, vaan aina, kun siihen on tarvetta.

Henrik Sawelan arkisto

KYMMENEN DIKTATORISTA MÄÄRÄYSTÄ

YKI RÄIKKÄLÄ

Maallinen laki on siitä hyvä, että jos joku laki on aikojen kuluessa vanhentunut, on se helppo säätää uusiksi tai kumota ja säätää kokonaan uusi. Kristinuskon kymmenen käskyä edustavat teokratiaa tai diktatuuria. Ne ovat tyystin muuttamattomia, oli sitten muuttamisen takana kuinka suuri määräenemmistö tahansa. Raamatun Jumala, jota kristityt ”suurimmaksi rakkaudeksikin” kutsuvat, on diktaattori, jonka pillin mukaan on tanssittava ilman poikkeuksia. Jos ei tanssi, on rangaistus oleva kauhea. Suurin rakkaus on silloin säälimättömämpi kuin yksikään inhimillinen olento.

Markus Tiittula käsitteli mainiossa kirjassaan *Jumalakortti* (arvio kirjasta Vapaa Ajattelijassa 4/23) kymmentä käskyä. Nämä kymmenen käskyä ovat mielenkiintoisia monella tavalla. Ne ovat paradoksaalisia siinä, että ne ovat suomalaisessa mielenmaisemassa varsin arvostettuja ja niiden siteeraus eri tilanteissa on arkea, mutta käytännössä

kukaan ei niitä oikein kunnolla tottele. Niitä rikotaan raikkaasti uskovissakin piireissä.

Tiittula nostaa esimerkiksi käskyn lepöpäivän pyhityksestä. Eivät pelkää kirkon palkolliset, jotka suorittavat palkkatöinänsä jumalanpalveluksia, riko tätä, vaan myös monet kaupat, joiden omistajina ja johtajina on uskovia. Porissa, Raumalla ja Huittisissa toimii eräs umpiuskovan omistama ketjujen ulkopuolinen elintarvikeliike, joka ei aluksi myynyt tupakkaa eikä olutta. Mutta markkinoiden lait ovat armoittomat ja niinpä nykyisin näitä synnillisiiä nautintoaineita liikkeistä saa. Samoin kävi sunnuntaityön. Ovet käyvät nykyisin taajaan sunnuntaisinkin. Aluksi sunnuntait pidettiin ovet kiinni, mutta markkinoiden laki meni jumalan lain yli.

Suomessa on sanan- ja uskonnonvapaus. Saa uskoa miten ja mihin haluaa. Tähän ovat uskossaan lujat kristityt usein vedonneet varsinkin, kun kyse on Raamatulla läimäisystä, ja heidän puolustaessaan **Päivi Räsäsen** oikeutta tuomita homoseksuaalit kadotukseen. Räsästä puolustamaan oikeudenkäynnissään on perustettu oikein yhdistys, *Sanan- ja uskonnonvapaus ry*. Traa-

gisesti vain nämä Päivi Räsäsen vaatimaa Raamatun mukaista järjestystä ja Jumalan lakien noudattamista puolustavat itse rikkovat fundamentaalisti jumalansa ensimmäistä ja tärkeintä käskyä: *Minä olen Herra, sinun jumalasi. Sinulla ei pidä olla muita jumalia!* Tämä käsky siis kieltää kategorisesti kaikki muut uskonnot. Jumalan valtakuntaan, diktatuuriin tai teokratiaan, ei kuulu uskonnonvapaus.

Kuten Tiittulakin mainitsee ja vähänkin Raamatun historiaan perehtyneet tietävät, tarkoitti käsky älä tapa alun perin käskyä olla tappamatta omiaan. Muita kansoja sen sijaan sai listiä miten lystäsi. Nostihan VT:n Jumala omiaan murskaamaan muita kansoja ja tappamaan kaikki kotieläimiä myöten ja tappoi itsekin, kaiken kaikkiaan Raamatun mukaan arvioiden 25 000 000. Tapot yksilöidystikin Raamatusta laskien 2 821 360 ihmistä. Kun taas kaiken pahan ilmentymä, saatana, on pelkkä amatööri tappohommista, arvioidusti vain 60 hengellä. Yksilöidysti 10 ja nämäkin Jumalan myötävaikutuksella Jobista vetoa lyöteässä. Nämä laskut ja arviot on tehnyt **Stewe Wells** mainiossa kirjassaan *Drunk with blood – God’s Killings In The Bible*.

Älä tapa -käsky alkuperäisessä taroituksessaan tulee ilmi nyt, kun Israel käy sotaa Hamasia vastaan Gazassa, jossa pommittaa silmittömästi paikkoja hajalle välittämättä siviileistä. Pales-tiinalaisen henki ei merkitse mitään ja tappotalkoot tätä kirjoitettaessa riehuvat. Kristinuskon oppaan Katekismuksen mukaan *jokaisen ihmisen elämä on Jumalan lahja ja sellaisena arvokas. Emme saa tuottaa lähimmäisellemme vahinkoa emmekä kärsimystä. Meidän on suojeltava häntä kaikissa oloissa. Eri-tyistä tukea on annettava kaikkein heikoimmille.* Mutta kun uskovalta kristityltä kysyy kantaa Israelin toimiin, on vastaus suunnilleen, että ”Israelilla on oikeus puolustautua ja jokainen uhri on tietysti aina tragedia” ja se siitä.

VT:n 613 käskyä on tietysti hankala hallita arjessa, joten on kätevää tiivistää olennainen kymmeneen käskyyn, kuten aina suurissa asiakokonaisuuksissa. Oletan siis, että olennainen tiivistyy niihin. Siispä niin monien kiihkeän fundamentaalisen nuivaa suhtautumista homoseksuaalisuuteen, homoavioliittoihin ja naispappeuteen miettiessäni tulee mieleen, että näistä kymmenestä erityisestä käskystä täytyy puuttua pari. Nimittäin käsky miehille olla makaamatta miesten kanssa ja vastaavasti sama naisille, ja käsky naisen olemisesta vaiti silloin, kun miehet puhuvat. Itse asiassa noista käskyistä suurin osa liittyy Jumalan narsistiseen omahyväisyyteen ja yksityisen omaisuuden koskemattomuuteen.

Tuntuu myös oudolta, että kaikkikitietävän ja kaikkivoipaisen Jumalan oli laadittava ne kaikki käskynsä luotensa noudatettaviksi. Miksi ihmeessä? Luulisi omnipotentin ja kaikkikitietävän eli tulevaisuuteenkin näkevän kerralla luovan sellaisen otuksen, joka elää ns. ihmisiksi, eikä siis tarvitse ohjeita,

käskyjä ja lakeja. Tämä onkin yksi niitä selvimpiä indikaatioita uskontojen ihmisperäisyydestä keksittyine juma-lineen. Käskyjen sisäiset ristiriitaisuudet vielä alleviivaavat tätä. Jumala siis antoi Mooseksen kautta 613 käskyä eli lakia, joista tiivistelmä kymmenen käskyä on siis se, mitä meidän nyt tulisi noudattaa. Kuten Tiittula kirjassaan mainitsee, on näiden käskyjen alkuperä paljon vanhempi kuin niiden kirjoit-tamisajankohta, nimittäin Hammura-bin laki. Mooseksen kirjoissa luetellut määräykset ja käskyt ovat kuin suoraan tuosta laista kopsaistuja. Kuten on niin monet muutkin jutut Raamatussa.

Olen keskustellut usein uskovien kanssa arvoista. Heidän mukaansa ”kristilliset” arvot ovat ainoat oikeat ja kunnolliset. Muut ovat ihmisten maallisesti muodostamia. En ole tähän mennessä saanut vielä kunnan vastausta siihen, mitä ovat kristilliset arvot ja mitä ovat sellaiset perusarvot, joita ei uni-versaalisti voisi hyväksyä. Kun tarkastelee objektiivisesti kymmenestä käskystä niitä, jotka koskevat ns. ihmisiksi elämistä, ovat ne tyystin universaaleja sääntöjä, jotka ovat muodostuneet jo ammoin yksinkertaisesti siksi, ettei mikään yhteisö olisi pysynyt koossa, jos niitä ei olisi noudatettu. Suomen laissa-kin on niistä pykälänsä, vaikka toisin kuin uskovat luulevat, Suomen laki ei perustu kymmeneen käskyyn. Län-simaiden lait yleensä perustuvat roomalaiseen oikeuteen, ei Raamattuun. Kristityt pyrkivät pöllimään muilta omalle uskonnolleen kaiken moraalial- varsinkin sen edustajalla, kirkolla, on runsaasti kyseenalaista. Ja sitä paitsi onhan se 7. käskykin, ”älä varasta”!

Kymmenen käskyä on pieni otos 613 käskystä, joihin kuuluu runsaasti kuolemalla rangaistavia rikoksia. Näitä

kaikkia tulisi noudattaa, jotta välttyisi Herran hirmuiselta kostolta. Mielenkiintoisesti uskovat sivuuttavat nämä epämurkavat määräykset ”vanhan liiton” juttuina, vaikka ”uuden liiton” Jeesus itse julisti, ettei ollut tullut kumoamaan lakia, vaan täyttämään sen. Ei ole Herralle otollista sekään, että homoseksuaaliset teot tuomitaan syntinä, mutta ei vaadita tekijöitä kivitettäväksi, kuten Herra lais-saan nimenomaan vaatii.

TAPPOKÄSKYILLÄ OIKEUSKOISUUTEEN

”Kymmenen käskyn” nro 1: ”Minä olen Herra, sinun Jumalasi. Sinulla ei saa olla muita jumalia.”

Tämä ei ole sattumalta ensimmäisenä, vaan se on Vanhan testamentin keskeistä sisältöä, johon viitataan muuallakin. Esimerkiksi viides Mooseksen kirja ilmoittaa yksityiskohtaisesti, kuinka tulee tappaa kaikki perheenjäsenet, jotka edes suunnittelevat jonkun muun uskonnon ottamista: ”Vaikka oma veljesi, oman äitisi poika, sinun oma poikasi tai tyttäresi, vaimosi, jota rakastat, tai paras ystäväsi salaa houkuttelisi sinua palvelemaan vieraita jumalia... älä sääli häntä, osoita hänelle armoa äläkä salaa hänen rikostaan, vaan surmaa hänet. Heidä itse ensimmäinen kivi, ja sinun perässäsi tulkoot kaikki muut.” (5. Moos. 13:7-10.)

Jos epäuskoa on havaittu muissa kaupungeissa, ne on tuhottava: kaikki ihmiset tapettava ja koko paikka poltettava tuhkakksi. (5. Moos. 13:13-17.)

VIHAPUHE LIBERAALISSA DEMOKRATIASSA

Suomen Humanistiliiton tilaisuudessa Turun yliopiston väitöskirjatutkijat **Jasmin Hannonen** ja **Juho Aalto** miettivät, miten toimii vihapuheen rikosoikeudellinen kontrollon ja suojelun perustuslaillisuus liberaalissa demokratiassa. Tässä poimintoja heidän puheistaan:

Sananvapaus on demokratian kulmakivi. Yleisesti rasismin vastustamiskeskustelusta on menty kohti yhdenvertaisuuden suojelua. Yhteiskunta ja oikeus kulkevat yhdessä. Oikeusnormit ovat aina jonkin kulttuurin tuottamia. Kun yhteiskunta muuttuu, se vaikuttaa myös lainsäädäntöön. Esimmäinen pitää uskaltaa haastaa. Oikeus on sosiaalisen maailman ja kielen vuorovaikutusta. Merkitykset määräytyvät keskustelun kautta lainsäädännöksi.

Vihapuhekin on ajassa oleva ilmiö. Kun keskustelussa määritetään, keitä hyväksytään, samalla määritetään vihapuheen kohteet.

Euroopan Ihmisoikeustuomioistuinn tunnistaa ongelmat. Yhteiskunnassa epäsuosittuja ryhmiä ei saa panetella, eikä luoda haitallisia stereotyyppioita. Haavoittuvassa olevia ryhmiä on suojeltava ”enemmistön tyrannialta”.

Mielenkiintoinen esimerkki puhujilla oli kansanedustaja **Päivi Räsäsen** tapa puhua homoseksuaaleista kielteisesti Raamattuun vedoten. Puhujat ihmettelivät, miksi hän vetosi Raamattuun juuri tässä asiassa, eikä muissa yhteiskunnallisissa kysymyksissä, mitä

Raamatusta löytyy. Kertooko Räsäsen saama vapauttava tuomio hovioikeudessa poliitikon laajasta sananvapaudesta vai Raamatun asemasta?

Myös jumalanpilkan kriminalisoinnista keskusteltiin. Sillä on puhujien mielestä ollut tarkoitus suojella ihmisten moraalisia tunteita ja yleistä järjestystä, mutta nyt se ei enää ole oikein tähän aikaan sopiva. Uskontoa pidetään nykyään enemmän yksityisenä asiana, mutta tässä kriminalisoinnissa uskonto arvotetaan yli muiden arvojen.

Jumalanpilkkua ei muissa Pohjoismaissa ole rikoslaisa. Tanska ja Ruotsi ovat reagoineet eri tavalla Koraanin polttamisiin. Tanska sääti lain, millä kielletään pyhien esineiden häpäiseminen. Ruotsi piti kiinni sananvapaudesta, vaikka tämä on saattanut vaikuttaa sen ulkopolitiikkaan. Jos Suomessa olisi esiintynyt samanlaisia polttamisia, arvelevat Hannonen ja Aalto, että niistä olisi selvitty käyttämällä lainsäädäntöä, joka kriminalisoi hyökkäyksen kansanryhmää vastaan.

Tilaisuudessa puhui myös FT **Pekka Sauri**. Hän korosti, että kommunikaatiota me tarvitsemme, emme vihapuhetta. Molemmat esitykset löytyvät Suomen Humanistiliiton sivulta humanistiliitto.fi. Käypä kuuntelemassa!

Jumalanpilkkapykälästä voitaisiin luopua

Suomessa on rikoslaisa uskonrauhan rikkomisen pykälä ja siinä Suomi on Euroopan mittakaavassa kummalli-

suus ja ainoa Pohjoismaa. YK:n ihmisoikeuskomitea on huomauttanut, että Suomen tulisi luopua uskonrauhan rikkomisen kriminalisoinnista. Uskonrauhan kriminalisoinnille ei ole kansainvälistä velvoitetta, sananvapaudelle on.

Monet uskonoppineet ja myös oikeusoppinut professori **Kimmo Nuotio** katsoo, että pykälästä voitaisiin luopua, sillä se rajoittaa sananvapautta. Oikeusoppinut **Tuomas Ojanen** taas huomauttaa, että perus- ja ihmisoikeuksien suojelun kohteina eivät ole uskonnot tai vakaumukset, vaan ihmiset niiden harjoittajina. Myös kirkon piiristä kuuluu ajatuksia, ettei ihmisten tarvitse suojella Jumalaa, vaan ihmisyyhteisöt tarvitsevat suojelua.

Humanismin näkökulmasta voi sanoa, että emme kiistä positiivista uskonnonvapautta. Uskonyhteisöjen tulee kuitenkin olla niin avoimia, että ulkopuolisetkin voivat tietää niiden noudattavan lainsäädäntöä keskuudessaan.

Uskovaisia tai muun vakauden omaavia voidaan suojella, kun rikoslaisa kielletään kiihottaminen kansanryhmää vastaan. Tuomas Ojanen pitää sitä ongelmattomana, sillä sen perustana ovat kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet.

Irma Peiponen

VAPAA AJATTELIJA 60 VUOTTA SITTEN

”Tulevan koulu-uudistuksen yhteydessä pitäisi poistaa se epäkohta, jonka muodostaa yleisbiologian alkeiden puuttuminen nykyisestä keskikoulukurssista. Nykyaikana on kuitenkin katsottava tällaisten perustietojen kuuluvan siihen yleissivistykseen, josta jokaisen kansalaisen tulisi päästä osalliseksi. Kerras-

saan masentavaa on se tietämättömyys, joka näissä asioissa vallitsee kansan keskuudessa. Tietämättömyydestä versoo aina taikausko ja kaikenlainen perätön sananselitys tapaa vastakätkä. Jokaisella ihmisellä täytyy olla oikeus tietoon omasta itsestään, biologisesta luonteestaan ja asemastaan maailmankaikkeudessa. - - Ikivanha

vaatimuksemme uskonnon opetuksen poistamiseksi koulujen muuten yleensä järkevistä opetusohjelmista pitää luonnollisesti jatkuvasti paikkansa ja on ajankohtainen, mikä tässä yhteydessä tulkoon jälleen kerran todetuksi.”

(Vapaa ajattelija N:o 1. 1964)

VASTAUS RISTO PUUMALAISELLE

Kirjoitin Vapaa Ajattelijassa 3/23 näin: ”Nykyisen hallituksen arvopohja ei osu ihan vapareiden kanssa yksiin. Toivon marraskuun alussa valittavan liiton johdon ja hallinnon edelleen voivan kuitenkin olla vuoropuhelussa myös valtakunnan johdon kanssa. Rakenteellisesti Suomessa kun on korjattavaa myös uskonnottomien kannalta.”

Tätä kritisoitiin lehdessä 4/23 sääntöjen vastaiseksi toiminnaksi.

Budjettipäätöksissä näkyy, mitä tarkoitin tuossa lauseessani. Vaparit jäivät ilman valtionapua ja uskonnolliset toimijat saavat reilusti lisää rahaa. Kyse ei siis ole edelleenkaan puolueista millään lailla, vaan päätöksistä, joita maan päättäjät tekevät hallituksen esityksestä ja eduskunnan laillisella päätäntävällä.

En ole ottanut kantaa puolueisiin. Näkemykseni pohjautui nykyisten ministerien vaalien alla ja sen jälkeen julkisuuteen kertomiin näkemyksiin. Olen ollut itse kirjoittamassa noita liiton sääntöjä, uskoisin niitä noudattavani nyt ja jatkossakin.

Jape Lovén
HVA:n jäsen

MIHIN TARVITAAN KIRKKOA?

YKI RÄIKKÄLÄ

Mihin tarvitaan uskontoa? Mihin kirkkoa? Jos uskovalta kysyy, on vastaus yleensä turvallisuus, elämän perusta, ikaikaisuus jne. Luin jostakin, että se on ainoa paikka, missä vielä puhutaan armosta.

Kirkolla oli aikanaan Suomessa tiettyjä tehtäviä. Se toimi ikään kuin valtion haarakonttoriverkostona silloin, kun kuntien lakisäteisiä tehtäviä ei vielä juuri ollut. Mutta ennen kaikkea kirkko on ollut ja on uskomusjärjestelmän näkyvä merkki ja samalla yksi valan ilmentymistä.

Uskonnota uskova sanoo, että meillä jokaisella on sisimmässämme usko korkeampaan voimaan, josta on todisteena uskonnot ylipäätään. Väittävät jotkut uskossaan lujimmat jopa, että me kaikki synnymme uskovina ja että meissä kaikissa on ”juma-

lan kaipuu”. Tämä ei tietenkään pidä paikkaansa. Aivan, kuten me opimme puhumaan ja omaksumme kielen, me saamme ulkoapäin kaadettuna oman kulttuuripiirimme uskonnon, mikäli sitä päähän kaadetaan. Ero näillä on lähinnä se, että me kaikki opimme ympäristöissämme puhutun kielen, mutta läheskään kaikki eivät omaksu uskoa riippumatta siitä, kuinka paljon sitä indoktrinoidaan.

Väestö vanhenee. Aiemmillä sukupolvilla oli kiinteämpi suhde kirkon jäsenyyteen. Mutta väestö vaihtuu, mihin ei tarvita väestönvaihtosaliteorioidakaan. Uudemmillä sukupolvilla on aiempia löysempi suhde kirkkoon. Yhteiskunta on muuttunut sekularimmaksi ja kirkolla on jäljellä enää sen aseman rippeet ja niiden ilmentyminä privilegit, joista se pitää kynsin hampain kiinni. Kirkolla on myös laajan aikojen kuluessa haalima omaisuus, ja papit ym. kirkon johtavissa asemissa olevat ovat varsin hyvin palkattuja. Mutta palkollisten ja koko kirkon ylläpito vaatii maksajia eli kirkollisveroa.

Kirkosta eroamisen tahti syystäkin huolestuttaa kirkon johtoa.

Joulukuussa *Kotimaa*-lehden numerossa 49 lehden toimittaja **Niilo Rantala** pohtii kirkosta eroamista, jossa eroakirkosta.fi -palvelulla on ollut merkittävä rooli. Itse palvelua hän ei suuremmin käsittele. Toki tuo esille sen, miten *Iltalehti* kertoi palvelun olevan ”henkitorissaan”, tosin mainiten syyksi digi- ja väestötietoviraston eropalvelun käytön, ja on lyhyesti haastatellut **Petri Karismaa**, jonka mukaan tarkoitus oli helpottaa kirkosta eroamista. Rantala kertoo Karismaa harmittavan erityisesti se, että kirkolla on edelleen runsaasti etuoikeuksia, vaikka keskustelu on kuitenkin edennyt Karisman toivomalla tavalla.

Rantala kirjoittaa, että kirkon näkökulmasta eroaminen on vakava asia – mutta siksi, että hengelliset ja teologiset syyt ovat syviä ja vahvoja – ei siksi, että kirkon talous tulee ennen pitkää sakaamaan eroamisten vuoksi. Rantalan mukaan kirkosta eroaminen ei ole pelkkä ”heppoinen päätös” tai ”huolimaton

klikkaus”. Kirkon jäsenestä huolehtimisessa ei ole kyse vain tästä maailmasta, vaan siitä ”toisesta todellisuudesta”, ja sen takia kirkkokin täällä on. Rantalan mukaan kirkon kannalta jäsenyydessä ei ole kyse vain rahan kirstuun kilahtamisesta, vaan ”juhlaväen kokoamisesta Karitsan häihin”. Kirkon johto siis toivoo ihmisten tulevan osaksi ilosta.

Tällaista tekstiä on vaikea ottaa vakavasti vuonna 2024. Tuosta kaikesta absurdista huolimatta kirkon edustajat ovat tosissaan. Eri asia sitten, millä motiivein. Kirkko on talouden logiikalla toimiva laitos, joka toimii maallisin periaattein, vaikka muuta yrittäisikin ilmentää. Suuri osa papeista ei usko työnantajansa edustamaan ideologiaan. Diakoniatyökin on yksi keino todistaa kirkon tarpeellisuutta. Itse työ ei tietenkään ole turhaa, mutta sen luonne on yhteiskunnallista ja sen tulisi olla yhteiskunnan hoidossa.

Mielenkiintoisesti *Kirkkohallituksen* verkkoviestintäpäällikkö **Lari Lohikosken** mukaan kirkon olisi itse pitänyt tehdä palvelu, jossa erota kirkosta. Ja syynä se, että olisi voitu tarjota mahdollisuus harkita päätöstä uudelleen ja että yhteys eroajiin olisi ollut tiiviimpi. Tarkoittanee siis, että ihmiset eroavat ”impulsiivisesti ärsyntyttyään johonkin tapahtumaan tai henkilöön” ja että heille voisi lähettää kirjeen, tekstarin tai mailin, jossa pahoitellaan eroamista ja pyydetään miettimään vielä. Oma poikani erottuaan sai seurakunnalta tällaisen kirjeen.

Marraskuussa *Kotimaa*-lehden numerossa 47 lehden päätoimittaja **Freija Özcan** ilmoittaa pääkirjoituksessaan, että ”kirkolla ei ole varaa luopua ilta-päiväkerhoista”. Hänestä seurakunnille on vaikea kuvitella suurempaa lahjaa kuin mahdollisuus järjestää pienten koululaisten iltapäivätoimintaa kunnan kanssa. Ja näinhän se on. Pienestä pitäen on hyvä tehdä hyviä seurakuntalaisia – kirkon ylläpitäjiä.

Syy kirjoitukselle löytyy Nurmijärven seurakunnan tekemästä päätöksestä, ettei tämän vuoden alusta enää ilta-päiväkerhoissa toteutettaisi kristillistä kasvatusta. Özcanin mukaan ilman seurakuntien iltapäivätoimintaa lapset jäisivät ilman kokemusta seurakunnasta, ja ”siihen ei kirkolla taida olla varaa”.

Totisesti näin on. Kirkko on maallinen toimija, joka mieltii ekonomista strategiaansa ja asemaansa tulevaisuudessa. Sillä on oikeus siihen, mutta sen sopsi toimia siinä ilman erityistä asemaa valtiossa.

Merkitystä etsimässä

Ontologia opettaa kaikesta elämän lähtemme tosiolevaisesta.

Maankuoren muodostuessa kiinteiden kivettymien värikkäiden vielä

lisäksi on jäänyt tyhjiä tiloja tulevaa odottamaan!

Myöhemmissä myllerryksissä on sulana ryömivä harmaa massa vallannut nämä tilat.

Kuvamme kivet esittävät elämän voimia: harmaa todistaa tuhkaan puhaltamista,

henkistä hedelmättömyyttä,

vallanvaihtoa lisääntyvälle pahuudelle.

Seuraava ajattelu ei suoriutunut tehtävistään, itsemme luominen ei aina ole

omassa vallassamme.

Luodaan umpeen kurjuuteen asti

köyhiä hautoja,

aurinko saa sääliä säteitään heittä.

Ontologia on samoin syntyperäisten asioiden yhteyksiä, aitona toteutuvaa salaista metafysiikkaa.

Kuvamme kivet,

säihkyvin sätein esittävät elämän voimia:

Sielukas, toimiva järki: moderni, luova

hillitty, kohtuullinen, tasainen,

iloinen!

Missä ikinä ihmiset yhdessä näitä löytävät,

siellä siistinä, hymyillen

hyvä elämä alkaa!

Onni Aatos Latvala

KUIN UNTA

Sirpa Kähkönen: 36 uurnaa.
Siltala, 2023.

YKI RÄIKKÄLÄ

En tarttunut kirjaan siksi, että se on Finlandia-palkittu. Kirjan nimi jo oli kiehtova ja olin lukenut Kähköselä pari aiempaa

kirjaa, mm. *Vihan ja rakkauden liekit. Kohtalona 1930-luvun Suomi*, joka kertoo hänen sukunsa kohtaloista poliittisesti erittäin kuumalla 30-luvulla. 36 uurnaa on henkilökohtainen kertomus kirjailijan vuosi ennen kirjan julkaisua kuolleesta äidistä, tämän suvusta ja hänen omasta suhtautumisestaan monin tavoin ongelmalliseen lähiomaiseen. Oma äitini kuoli viime kesän lopulla, joten omakohtaiset kokemukset nousivat rinnalle kirjaa lukiessa.

Omat kokemukseni eivät vaikuttaneet siihen, että lukeminen ei ollut aluksi aivan helppoa. Kertomisen tyyli oli alussa itselleni hieman vieras. Kirjailija puhuu lähes koko kirjan ajan äidilleen ja isoisilleen, joka nousee kirjassa lähes yhtä tärkeäksi kuin äiti. Nämä ovat kuin läsnä koko kirjan ajan. Teksti on usein kuin tajunnanvirtaa, kuin unta unenomaisine tuokioineen. Kirja on kuin koko sen mitan täyttävä runo. Toisinaan teksti on kerrassaan vaikuttavan upeaa, mutta toisaalta myös proosallisempaan tekstiin totuneelle uuvuttavaa. Tuolloin tällöin eteen tulevat onomatopoeettiset ilmaukset tai abstraktit mittään ilmaisevat sanat tuntuvat vaivaannuttavilta. Toisinaan silmille tulee fraktuurafonttia, mikä ei itsestäni tunnu perustellulta. Mutta kuten aina taiteessa, on tämä näkijän, kuulijan tai lukijan oma subjektiivinen kokemus.

Kuten jo nimestä voi arvella, on kirjan yhtenä läpikulkevana teemana kuolema. Kaikkien elämien päätepisteenä on kuolema. Ja nykyisin varsin usein se päätepiste on uurna. Niin oli myös omalla äidilläni. Uurnan teki

veljeni. Kähkönen on kirjoittanut kirjan äitinsä jättämien päiväkirjojen tekstien avaamien mielikuvien ja muistikuvien mukaan. Kuolleet ovat läsnä, samassa huoneessa kirjailijan kanssa. Hän kirjoitti itsensä kuolleiden keskellä olevaksi sivulliseksi. Mukana on koko ajan ”Tuonen tytti”, äidin noutaja. Kirjan nimi saa selityksensä, mikä kirjaa lukematta ei ole selvä, vaan taitavan kirjailijan muodostama käsite tai sen sisältö. Tekstiä voikin mielestäni pitää eräänlaisena käsitetaiteena, vaikka ei olekaan abstraktia, kuten se on kuvataiteissa.

Koko ihmiskunnan historia on satuman, arviointivirheiden ja hetkellisten tarkkaamattomuuksien sanelemaa. Niin myös Kähkönen ja tämän äidin Riitan kohdalla. Erään henkilön muuttaman sekunnin tarkkaamattomuus tuottaa useille ihmisille tapahtumien kulun vuosikymmeniksi tyystin erilaisena kuin olisi ollut ilman sitä hetken tapahtumaa.

Alkoholismilla on usein joku ulkopuolinen lähtösyysä. Kirja käy läpi vuosikymmenien mittaista epävarmuutta siitä mikä äiti oikein oli. Kirjan alaotsikko onkin *Väärässä olemisen historia*. Itselläni oli ongelmallinen suhde omaan äitiini. Hänenkin alkoholismillaan oli oman näkemysni mukaan syy, jonka hahmottamiseen minulta meni aikaa. Riitalla, Kähkösen äidillä, se oli nuoruudessa sattunut onnettomuus. Sattuma, joka muutti kaiken. Kähkönen kirjoittaa: ”*En sure kuolemaasi, suren elämäsi*”. Näin tunsin itsekin oman äitini kuoltua. En surrut hänen kuolemaansa, vaan olin

ARVOSTELU

ARVOSTELU

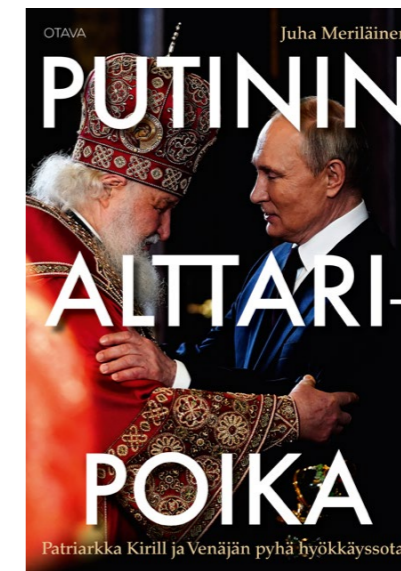
helpottunut siitä, että hänen muistisairaudesta raunioittama elämänsä päättyi kuitenkin rauhallisesti. Vasta myöhemmin surin hänen elämänsä, joka olisi voinut mennä paremminkin.

Kirja-arvioihin ei juuri kuulu omien henkilökohtaisten kokemusten esilletuonti, mutta teen sen, koska Kähkönen ei itse säästele, eikä peittele oman sukutarinansa kipukohtia ja asioita, joista yleensä vaietaan. Siitä, mistä ei voi puhua, on vaiettava. Tai sitten kirjoittaa kirja. Näin on Sirpa Kähkönen tehnyt. Kirjoittanut mielenkiintoisen ja vaikuttavan sekoituksen historiankirjoitusta ja autofiktiota. Muistikuvat ja valemistot sekoittuvat, häpeilemättä ja anteeksipyytelemättä. Monista kirjassa kerrotuista asioista ei Kähkönen lapsuudessa ja nuoruudessa puhuttu. Vasta päiväkirjojen myötä Sirpalle avautui moni seikka, jota ei aiemmin voinut ymmärtää.

Vaikka Finlandia-palkintoa ei juuri arvostaisi tai pitäisi sitä kirjallisuuden laadun takeena, en ihmettele, miksi juuri tämä kirja sen sai. Vaikka en joistain Kähkönen ratkaisusta itse pidä, on kirja kuitenkin niin taidokkaasti kirjoitettu ja niin vaikuttava kertomus eräästä suvusta ja äidin ja tyttären suhteesta monine kompleksineen, ettei tätä voi sivuuttaa olankohautuksella. Tämä on yksi fragmentti lukuisista kompleksisista ja vaikeista perhesuhteista. Elämä ei yleensä ole helppoa, mutta usein kipeät asiat saavat suhteensa ja ratkaisunsa aikaa myöten. Valitettavasti toisten osapuolten kannalta liian myöhään. Hieno kirja.

ORTODOKSIKIRKON PATRIARKAN JA PUTININ KIMPPA

Juha Meriläinen: Putinin alttaripoika. Patriarkka Kirill ja Venäjän pyhä hyökkäyssota. Otava, 2023.

ESA YLIKOSKI

Kirkkohistorian dosentti Juha Meriläinen työskentelee arkipiispa Luoman kansainvälisten ja ekumeenisten suhteiden erityisavustajana. Työnsä puolesta hän on tavannut Venäjän ortodoksisen kirkon patriarkka Kirillin sekä Venäjällä että kirkkojen maailmanneuvoston kokouksissa.

Raflaavasta nimestään huolimatta kirja on laaja 381-sivuinen katsaus, kirjallisuuteen perustuva selvitys. Vaikka viitteitä on 34 sivua ja lähdeluettelo 30 sivua, varsinainen tutkimus se ei ole. Aiheina ovat Venäjän ja ortodoksien kirkon historia, niiden lähimuutokset sekä Putinin ja Kirillin yhteistoiminta ”länttä” ja Ukrainaa kohtaan.

Venäjän ortodoksisen kirkon taloudellinen ja valtiollinen asema alkoi vahvistua Neuvostoliiton lopun jälkeen jo vuosituhannen vaihteen molemmin puolin. Runsas kymmenen vuotta sitten

sen ideologinen rooli voimistui myös valtiollisesti, Putinin jälkimmäisillä presidenttikausilla.

Kun suhteet länteen kylmenivät, venäläinen nationalismi ja ortodoksinen vanhoillisuus, ”venäläisen maailman” ja oikeaoppisen kirkon Rusin idea ruokivat toisiaan ja alkoivat kietoutua yhteen. Moskovan ja koko Rusin patriarkan toimipiiriin periaatteessa ylittää Venäjän rajat.

Ukrainaan kohdistuvien sotatoimien lisäksi kysymys on sodasta saatannallisen lännen sodomiaa ja perversioita vastaan. Kyse ei ole vain kirkollisesta vaan nyt myös valtiollisesta homovastaisesta propagandasta ja politiikasta.

Käytännössä tämä tarkoittaa homoseksuaalien ja muiden seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksien vastaisia lakeja Venäjällä sekä ”lännessä” tapahtuvan anti-gender-toiminnan rahoittamista. Tähän LGBTIQ+-vastaiseen toimintaan Euroopassa käytettiin 10 vuodessa yli 700 miljoonaa dollaria. Euroopan sisäisen rahoituksen lisäksi rutkasti rahaa on tullut Yhdysvaltojen herätyskristillisiltä ja katolisilta sekä siis myös Venäjän ortodoksikirkollisilta oligarkeilta.

Nimensä mukaisesti kirja käy läpi Ukrainan erilliskehitystä sekä monimutkaista kirkkohistoriaa. Meriläinen esittelee tavanomaista laajemmin Putinin ja Kirillinen puheita ja niiden yhteyttä Venäjän uskonnollisen nationalismin tarinaan. Samalla hän sanoo niiden yhteyksien todellisuuteen olevan monessa kohtaa ohuita erityisesti Ukrainaan liittyen.

Sodan seurauksena ukrainalaiset ja muutkin slaavilaiset ortodoksit näyttävät karanneen patriarkka Kirillin aiemmasta kirkollisesta vaikutuspiiristä, kuten Suomi ja Ruotsi Putinin Venäjän valtiollisesta vaikutuspiiristä.

IHMEITÄ ILMAN JUMALAA

Päivi Sappinen: Pete Poskiparta. Mies ja mieli. readme.fi, 2023.

RISTO K. JÄRVINEN

Mentalisti Pete Poskiparta ei usko jumalaan, ei kohtaloon, ei henkiolentoihin eikä tuonpuoleiseen. Hänelle elämä on tässä ja nyt. Muun muassa tämä selviää Poskiparran tuiki rehellisestä elämäkerrasta, jossa käydään läpi mentalistin tie pikkukaupungin kapinoivasta koulupudokkaasta

sujuvasanaisiksi show-mieheksi.

”Toisaalta olen uskonut niin pitkään kuin muistan, että kuljemme sekä tiedostaen että tiedostamatta niitä päämääriä kohti, jotka tuottavat meille mielihyvää ja ovat kiinnostuksemme sekä intohimonne kohteita”, Poskiparta kertoo.

Tasaisin väliajoin Poskiparta saa eri kautta viestejä henkilöiltä, jotka pitävät hänen kykyjään yliluonnollisina tai mentalismia nykyajan noituute-

na. Usein viestit sisältävät lainauksia Raamatusta ja varoituksia paholaisen voimia käyttävän esiintyjän tulevaisuudesta. Erityisen paljon viestejä tipahteli, kun hän esiintyi Haagan seurakunnan tilaamana Huopalahden kirkossa Helsingissä keväällä 2022. Kaikki eivät hyväksyneet ajatusta, että kirkossa ihmeitä tekisi joku muu kuin Jumala.

Aiemmin Poskiparta vastasi viesteihin hanakammin, mutta on huomannut, että se on turhaa. Jos joku luulee, että mentalistilla on yliluonnollisia kykyjä, harvoin pystyy enää hänen päätään kääntämään.

Mielenkiintoista luettavaa myös vapaa-ajattelijoilte.

APUA ATEISTIEN TRAUMOIHIN?

Tarmo Kunnas: Mikä mieli uskonnoissa? Pohdintaa uskonnon, moraalin ja pyhyiden nykyisestä olemuksesta. Basam Books, 2021.

JARI PAPUNEN

Tarmo Kunnas on kirjoittanut upean kirjan uskontojen olemuksesta, niiden kehityksestä ja nykytilanteen taustoista. Kahdeksankymppinen kulttuuri- ja maailmanmies Kunnas on toiminut kirjallisuuden professorina ja tutkijana Jyväskylässä, Marburgissa, Münchenissä, Freiburgissa, Moskovassa, Yalessa, Göttingenissä ja Sorbonnessa Pariisissa, missä hän toimi Suomen Ranskan instituutin johtajana 1990-1995.

Kunnas on laajassa tuotannossaan (yli 20 teosta) käsitellyt uskonnon, moraalin, pyhyiden ja pahuuden olemusta sekä rakkautta, kotiseudun ideaa ja fasismia suomeksi, saksaksi ja ranskaksi ja hänen teoksiaan on käännetty usealle eri kielelle, jopa japaniksi ja ukrainaksi. Fasismia käsittelevän, ranskaksi 1972 kirjoittamansa väitöskirja sai erittäin hyvän vastaanoton erityisesti Italiassa. **Nietzschestä** hän on kirjoittanut viisi kirjaa, joista viimeisin on vuodelta 2022 (*Nietzsche ajattelijana. Aamuruskosta epäjumalten hämärään*).

Mikä mieli uskonnoissa -kirjassa Kunnas pyrkii näkemään uskontojen ja varsinkin moraalin ja pyhyiden olemuksen uudella tavalla. Hän arvioi uskontojen merkitystä ihmiskunnalle ja sen historialle kaikista teologisista tai uskonnollisista näkökulmista riippumatta.

Keskeinen käsite on pyhyys, jota Kunnas avaa hienosti. Hänelle pyhyys on eräänlainen myyttivarasto, josta yhtä hyvin ”primitiiviset” uskonnot kuin kulttuuriuskonnotkin ammentavat omia pyhän muotojaan.

Kirja on jaettu neljään päälukuun: Uskonto eksistentiaalisena mahdollisuutena, Uskonto ja moraalit, Moraalin universaalisuus ja Pyhyys.

Kunnas aloittaa tarkastelunsa nykyhetkestä: Notre Damen palosta 2019. Hän toteaa sen olleen tyrmistyttävä kokemus ei vain kristityille tai gotiikan ihannoijille, olettamuksensa mukaan jopa sivistyneille uskonnottomille tai ainakin useimmille heistä. ”Se ei ollut vain kiveä, vaan kaikille paljon enemmän: jonkinlainen yli inhimillisen kokemuksen kohoava transendentiaalinen ilmentys. Notre Damessa tuntui piilevän jotain kätkeyttä, arkipäiväisen kokemuksen yli kohoavaa.”

Hän etsii nykyuskonnoista niiden miltei kadonnutta ihmisyyden ulottuvuutta, ”jotain syvältä tulevaa”. Ja tätä ”jotain” Kunnas siis etsii tässä 314-sivuisessa, ulkoasultaankin kauniissa kirjassaan hetkellä, jolloin tiedämme, että kristillisen kirkon jäsenmäärä on romahtanut uskontojen ollessa kriisissä. Hän siteeraa **Hararia**, joka on esittänyt, että ihmiset eivät ole vain menettäneet uskoaan Jumalaan tai jumaliin vaan pitävät niitä jopa harharetkinä ihmiskunnan historiassa (*Homo Deus. Ihmisen lyhyt historia* 2019).

Kiintoisasti Kunnas erittelee ateismin lajeja: synnynnäinen ateisti, tieteellinen ateisti, pettynyt tai tuotunut ateisti, vaikeneva ateisti, mutta hänen mukaansa on myös pyhiä ateisteja, jota ”kieltävät Jumalan tai jumalten olemassaolon, mutta myöntävät kaipaavansa

jumalia ja pyhää elämäntunnetta” mainiten esimerkkeinä **Heideggerin**, **Nietzschen**, **Baudelairen**, **Georges Bataillen** ja **Eino Leinon**. Kunnas jopa toivoo kirjansa ”auttavan joitakin ateisteja korjaamaan traumoja, joita he ovat saaneet taistelussa yksioikoista uskonnollisuutta vastaan.” Voisi siis olettaa, että kirja kiinnostaa tämän artikkelin lukijaa, sillä monella suomalaisella on Kunnaksen kaltainen tausta, josta hän kertoo syntymäpäivähaastattelussaan näin: ”Kotona oli tavattoman ankaraa, meillä vallitsi maallistunut kristillinen puritaanisuus.”

Kunnas pohdiskelee nietzscheläisittäin moraalin ja uskonnon suhdetta, ”pakkoavioliittoa”, todeten uskonnon antaneen moralille vasta jälkikäteen siunauksensa, minkä vuoksi myytti moraalin yliluonnollisesta alkuperästä vahvistui. Hän tekee kuitenkin ”pesäeron” Nietzscheen siinä, että moraalit olisi kauttaaltaan opittua – Nietzsche aliarvioi Kunnaksen mielestä ihmisen omatuntoa.

Moraalin universaaliutta Kunnas tarkastelee historiallisesti ja jopa maailmanlaajuisesti sisällyttäen tarkasteluunsa myös **Hans Küngin** maailmanetiikan.

Pyhyyttä ja pyhän käsitettä sekä valeyhyttä ja väkivaltaa Kunnas erittelee liki sadan sivun verran. Hän omistaa kymmenkunta erittäin mielenkiintoista sivua **Leni Riefenstahlin** dokumentin analyysille Nürnbergin kansallissosialistien puoluepäivistä, ”Tahdon riemuvoitto” 1934 esimerkkinä valeyhydestä.

Luvussa *Taide pyhän ilmentäjänä* Kunnas erittelee toistakymmentä taiteen mestariteosta suuremmoisesti ja asiantuntevasti.

Koko kirjalle on tunnusomaista syvälinen paneutuminen aiheeseen ja suuri oppineisuus sekä ymmärtämys. Kieli on erinomaista ja selkeää suomea. Toivoa sopii, että mahdollisimman moni tästä tematiikasta kiinnostunut sen lukee.

Turun taidemuseossa ihastuin hienoihin valokuvuihin ja myös tietoon suomalaisista luonnonmetsistä. Valokuvaajien **Ritva Kovalaisen** ja **Sanni Sepon** näyttely *Pohjoistuulen metsä* kertoo pohjoisesta havumetsästämme, joka ylläpitää monimuotoista elämää ja on kymmenien tuhansien eliöiden koti. Kannattaa käydä läheltä ja kaukaa. Kuvat puhuvat enemmän kuin satatuhatta sanaa.

Näyttelyä taustoittaa valokuvataiteellinen tietokirja *Pohjoistuulen metsä* (Hiilinielu, 2023), joka perustuu Kovalaisen ja Sepon monivuotiseen kuvaustyöhön luonnonmetsissä, tieteellisiin julkaisuihin, raportteihin, kaunokirjal-

lisiin metsäkuvauskuviin, vuoropuheluun tutkijoiden ja aktivistien kanssa sekä eri foorumeilla käytävään metsäkeskusteluun. Julkaisu oli ehdolla vuoden 2023 tietokirjallisuuden Finlandia-palkinnon saajaksi.

Turun kaupunginteatterin pienellä näyttämällä oli tarjolla *Lou Salomé*, helmikuussa Turun ensi-iltansa saanut **Aina Bergrothin** näytelmä. Se kertoo nimihenkilön elämänvaiheista, opiskelusta, oman identiteetin haltuunotosta ja ajattelusta ennen ammatillista uraa. **Lou Salomé** (1861-1937) oli aikanaan tunnettu runoilija, filosofi ja uraauurtava psykoanalyttikko, joka eli piittaamatta naiselle varatusta kulttuurisesta roolista.

Hän oli **Friedrich Nietzschen** ja runoilija **Rainer Maria Rilken** rakastettu

sekä **Sigmund Freudin** häikäissyt kollega. Lou Salomé'n näkemys erotiikasta ja seksuaalisuudesta kokonaisvaltaisen onnen lähteenä uhmasi silloisten sovinnaisuusien rajoja. Näytelmä protestoi Salomé'n unohtamista oppihistorioiden miesvaltaisessa kaanonissa. Ensiesitys unohtetusta anarkistista oli Kom-teatterissa vuonna 2021.

Taiteellisesta työryhmästä voisi mainita kaikki, mutta ohjaaja **Liisa Mustosen** lisäksi erityisesti noteerasin videosuunnittelija **Sanna Malkavaaran** osuuden. Pääroolissa kasvoi **Linda Hämäläinen** hyvin. Muut näyttelijät muuntuivat useiksi eri henkilöihmoiksi. Kaikkiaan ehkä vähän rauhallisempi ja filosofisempi tahtikin olisi riittänyt.

Esa Ylikoski

SEKULAARI SITAATTI

”Outoa todellakin, ettet ole aavistanut että maailmankaikkeutemme ja sen sisällytykset ovat vain unia, näkyjä, sepitettä! Outoa, koska ne ovat niin avoimesti ja hysteerisellä tavalla hulluja – niin kuin kaikki unet: Jumala, joka voisi tehdä kilttejä lapsia yhtä helposti kuin pahoja, ja kuitenkin teki mieluummin pahoja: joka olisi voinut tehdä joka ainoan heistä onnelliseksi eikä koskaan tehnyt yhtään ainoata onnellista: joka pani heidät pitämään kalliina katkeraa elämäänsä ja kuitenkin niin saidasti

lopetti sen lyhyeen: joka antoi enkeleilleen ansaitsemattoman ikuisen onnen ja kuitenkin vaati muita lapsiaan sitä itse ansaitsemaan: joka antoi enkeleilleen tuskattoman elämän, mutta kirosi muita lapsiaan syövyttävillä sielun ja ruumiin taudeilla ja piinalla: ja keksi helvetin - saarnaa kultaisista säännöistä, ja että on annettava anteeksi seitsemänkymmentä kertaa seitsemän kertaa, ja keksi helvetin: joka saarnaa moraalia muille ja on itse moraaliton: joka paheksuu rikoksia ja itse tekee ne

kaikki: joka loi ihmisen kenenkään kehittämättä ja sitten syyttää vastuun ihmisen töistä ihmisen niskoille, sen sijaan että kunniallisesti panisi sen sinne mihin se kuuluu, omille hartioilleen. Joka vihdoin kerrassaan taivaallisella typeryydellä vaatii palvontaa tältä poisloiselta häväistyltä orjalta!”

Mark Twainin novellista ”Salaperäinen vieras”, 1972

VERRATONTA VERTAISTUKEA VANHEMMILLE

Uskontokuntiin kuuluvien vanhempien vertaistukiryhmä internetissä on toiminut useita vuosia. Hyvin moderoitu ja jäsenilleen suojattu ryhmä tarjoaa neuvontaa ja vertaistukea lapsiin liittyviin uskonnon ja katsomuksen vapauden sekä yhdenvertaisuuden ongelmiin.

Vanhempien keskustelut ja jakamat tiedot liittyvät pääasiassa päiväkotien ja peruskoulujen toimintaan. Joskus aiheena on myös lukio, ammatilliset oppilaitokset tai varusmiespalvelus. Keskusteluihin usein nostetaan kertyneestä tietoarkistosta nopeasti esille avuksi asiaan liittyviä säädöksiä.

Useina vuosina ja yhä uudestaan myös kuluvan lukuvuoden aikana ryhmän jäseniltä nousee esiin koulujen ja päiväkotien syrjivä tapa liittää päiväohjelmaan evankelis-luterilaisen kirkon uskonnollisia tilaisuuksia.

Toinen asiaryhmä on elämäntietomustiedon opetuksen järjestelyihin, oppimateriaaleihin ja opetukseen liittyvät asiat. Niiden osuus jäi viime vuonna aiempaa vähemmäksi. Ehkäpä et-oppilaiden osuuden kasvu ja tiedon lisääntyminen tukevat rehtoreita entistä paremmin välttämään syrjintää. Kaikkialle tieto ei silti kulje.

Eniten esille olleisiin päiväkotien ja koulujen kirkollisiin tilaisuuksiin siivustolla saa neuvoja ja henkistä tukea. Miten vaatia asianmukaista vaihtoehtoista ohjelmaa ja siitä tiedottamista sekä aitoa valinnan mahdollisuutta kaikille? Kohtuuttoman paljon on säädöksistä piittaamattomuutta. Siksi säädösarkistolla on käyttöä.

Vertaistuella saa myös neuvoja kanteluiden tekemiseen. Kovin usein kerrotaan tapauksista, joihin ei tunnu tehoavan muu kuin oikeudelliset toimet. Vaikuttaa siltä, että ryhmäläiset tätä nykyä avittavat asioissa, joita aiem-

min vietiin enemmän eteenpäin Kantelupukin kautta.

Aluehallintoviraston eli AVI:n päätökset eivät tunnu tehoavan tai ainakaan leviävä edes saman kunnan tai naapurikunnan alueella. Kunnanhan pitäisi levittää yhden koulun saaman ratkaisun linjauksia opastukseksi muille kouluille. Hävetä toki saa, mutta kanteluratkaisuista pitäisi ottaa laajempi hyöty.

Uutena piirteenä kanteluissa on yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston roolin ja toiminnan vahvistuminen. Sen johtamaan sovitteluun on liitetty myös hyvitysmaksun mahdollisuus. Ja kyllä, pienikin rahakorvaus tehostaa johtopäätöstä, että tuli tehtyä väärin ja nyt oikeasti parannetaan tätä.

Ryhmän sivuilta ilmenevä kentän kokemus vahvistaa yleiskäsitystä, että ns. kahden rinnakkaisen tilaisuuden malli ei toimi. Siihen liittyvät ongelmat ovat loputon suo. Ihmisoikeusperustaisesti kestävä ratkaisu onkin se, mihin ainakin Joensuun varhaiskasvatus on päättänyt: toimintaan ei enää liitetä mitään uskonnollisia tilaisuuksia.

Henkilöstöllä on muutakin tekemistä kuin valmistautua jakamaan lapsia kahteen rinnakkaiseen tilaisuuteen; suunnitella, tiedottaa, kysellä kodeilta, toteuttaa ja valvoa.

Julkisen vallan ei ylipäätään pitäisi pakottaa perheitä paljastamaan lastensa kautta suhtautumistaan valtakirkon uskonnollisiin tilaisuuksiin. Eiväthän koulut vaadi vanhempia puoluekantaansaakaan paljastamaan. Uskonto on yksityisasiasia kuten vaalisalaisuus. Voi kertoa, ketä äänesti tai mihin uskoo, mutta päiväkodin ja koulun ei pidä pakottaa kertomaan.

Kun vanhemmat, perheet eivät kuitenkaan yksin mahda mitään sille, että ev.-lut. kirkon uskonnollisia tilaisuuksia yhä ympäröi päiväkodin ja koulun toimintaan, sitten pitää vaan vaatia ja vahtia, että niihin ja vaihtoehtoiseen ohjelmaan liittyviä kaikkia ohjeita noudatetaan. Mieluiten viimeisen päälle. Siihen saa verratonta vertaistukea vanhempien nettiyhteistyöllä.

Esa Ylikoski

Pixabay

Pääsihteerin

PALSTA

USKON NÄKYMÄTTÖMIIN VOIMIIN

TIMO KARJALAINEN

ÄKKISELTÄÄN voi kuulostaa kummalliselta ateistin suusta, mutta ei pitäisi. En tietenkään tarkoita mitään tonttua tai henkilöntoja. Vaan mitä?

Palastellaan otsikko ensiksi sana kerrallaan, missä merkityksessä kutakin sanaa käytän.

Uskomisen tarkoittaa tässä olemassaoloon luottamista, siinä hengessä kuin tieto määritellään todeksi uskumukseksi. En siis puhu väljemmästä toiveajattelusta uskomisesta siten kuin uskonnolliset ihmiset usein sanaa käyttävät: luottamus että jokin uskomisen kohde lopulta pelastaa kiipeleistä, jos sattuu joutumaan pulaan.

Näkymätön viittaa tässä sellaiseen, mitä ihmislilmä ei havaitse.

Voima puolestaan on jotakin mikä kykenee aikaansaamaan vaikutuksia ympäristöönsä.

Voima-sanaa käytetään fysiikkasana ilmiöistä, jotka ovat lähtökohtaisesti näkymättömiä. Painovoimaa ei voi nähdä muuten kuin sen vaikutusten kautta, mutta vaikutuksia on vaikea olla huomaamatta.

Toinen nykyaikana jatkuvasti kohdattava näkymätön voima on sähkö, tieteellistemmin sähkömagnetismi. Auton akku näyttää ihan samalta olipa se ladattu täyteen tai purkautunut. Mutta näkymätön voima saa polttomoottorin kampaikselin

pyörimään virta-avainta käännettäessä (tai startinappulaa painettaessa) – siis jos akku ei ollut purkautunut.

Sähkömagnetismin pieni siivu itse asiassa sisältää sen, miten mikään ylipäätään voi olla näkyvä, nimittäin sähkömagneettisten aaltojen aallonpituusalueen suunnilleen 400 ja 700 nanometrin välissä. Ihmissilmä näkee reagoimalla noihin aaltoihin. Lyhyempiä tai pitempiä aaltoja silmä ei tunnista.

Näkemisen luonnetta ajatellen olisikin varsin hassu asennoituminen uskoa vain sellaisten asioiden olemassaoloon, jotka voi nähdä omin silmin. Rannalla polttaa itsensä nopeasti rapeaksi pekoniiksi, jos ei usko ultraviolettisäteilyyn. Ja viereiseltä huovalta raikaa musiikki radiosta noin kolmen metrin pituisten radioaaltojen tuomana, vaikkei niitä silmin näe.

Sen, että jotakin näkymätöntä "on olemassa", päättelemme sen näkyvistä seurauksista ja selitämme seuraukset näkymättömällä ilmiöllä. Selityksen tulee antaa kuvaus, miten ilmiö käyttäytyy erilaisissa olosuhteissa ja selityksestä seuraavien ennusteiden on osoitettava oikeiksi.

Painovoima on hyvin yksinkertaisesti käyttäytyvä ilmiö: sen suuruus on verrannollinen kappaleiden massoihin ja kääntäen verrannollinen etäisyyden neliöön. Sähkömagnetismin sääntö on hyvin samanlainen, kun vaihdetaan massan tilalle sähkömagneettinen va-

raus – erona on vain se, että sähkömagneettista varausta on kahta erilaista, ja samanlaiset hylkivät toisiaan ja erilaiset vetävät puoleensa.

Periaatteessa ei ole syytä, miksi luonnonilmiöiden pitäisi toimia yksinkertaisten sääntöjen mukaisesti. Teoriassa voisi olla ilmiö, joka noudattaa hyvin mutkikkaita sääntöjä. Tällaisen ilmiön "kesyttäminen" voisi olla huomattavan haastavaa: hypoteesi toisensa perään kaatuisi, kun ilmiö käyttäytyisi ennusteen vastaisesti jonkin monimutkaisen sivuvaikutuksen takia, jota ei ole huomattu eristää tai vakioida koejärjelyssä. Tällaisella ilmiöllä voisi vaikuttaa olevan "oma tahto" ja se "oikuttelisi" ja "kieltäytyisi tottelemasta tutkijoita".

Käytännössä ei-yksinkertaisesti käyttäytyviä ilmiöitä ei ole havaittu. Tällaiseen tuki vedotaan hyvin usein paranormaalien kykyjen testeissä, mutta yksinkertaisin selitys on toistaiseksi aina ollut, että ilmiötä ei oikeasti ole olemassa.

Tietenkään missään nimessä en väitä, että kaikki olemassa olevat ilmiöt jo tunnetaan. Päinvastoin uusia on löytenyt aivan viime aikoinakin, kuten pimeä aine ja pimeä energia. Mikään ei olisi kiinnostavampaa kuin löytää hyvin monimutkaisesti käyttäytyvä ilmiö – joka siis kuitenkin olisi olemassa eli aiheuttaisi todennettavissa olevia vaikutuksia.

Tarkkaillaan ilmiöitä, ja varotaan ultraviolettisäteilyä keväthangilla!

PIM! OLET USKOSSA?

RISTO K. JÄRVINEN

Kutsuin itseäni etsijäksi, kun nuorena poikana hain paikkaani maailmassa. Istuin kveekareiden kanssa ympyrässä toisiamme käsistä kiinni pitäen, kävin kaatumassa kirkossa **Seppo Juntusen** ja **Pirkko Jalovaaran** tilaisuudessa ja meditoitin buddhalaisessa keskuksessa tavoitteenani valaistuminen. Opettelin jopa kansalaisopistossa japania, koska suunnittelin lähtöä zen-luostariin.

Jossain vaiheessa sain päähäni osallistua hypnoosikurssille. Vakuutuin. Tuntui, että hypnoosi on ratkaisu kaikkiin ongelmiin. Saisin sen avulla hallintaan levottoman mieleni, voisin saavuttaa mitä vaan ja pystyisin auttamaan myös muita eksyneitä.

Eräänä päivänä kurssin osallistujat vaivutettiin entisiin elämiinsä. Joku löysi itsensä faaraoiden Egyptistä, joku toinen kuningas Arthurin hovista. Minä näin vain jotain valkoista lepattavan kuvitteellisen näkökenttäni oikeassa yläkulmassa. Sitten valkoinen suureni ja selkeni. Äkkiä tajusin lentäväni vihreän metsämaiseman yllä. Se ei ollut mielikuvitusta, se oli todellista kuin... uni. Tajusin, että olen lintu.

”Mä oon lokki!” huusin kovaan ääneen. Ilmeisesti en ollut tarpeeksi ylevä siivekäs, kuningasmerikotka, tai sitten minun epäiltiin pilaillevan, sillä kurssin vetäjä **Pasi Koivunen** keskeytti harjoituksen tähän.

Kurssin jälkeinen kausi ei ollut elämäni kunniakkainta aikaa. Ryhdyin osa-aikapuoskariksi. Tein hypnoosikasetin synnytystä jännittävälle tuttavalleni, hoin itsetuntoa kohottavia lauseita vaimon työkaverin anoreksiaa sairastavalle tyttärelle, taioin mummon jalkakivut vuodeksi pois. Onnistumiseni sai minut laittamaan lehteen ilmoituksen, jossa tarjosin apuani maksua vastaan. Vieläkään en ole päässyt yli siitä häpeäl-

lisestä hetkestä, jolloin luokseni saapui rintasyöpää sairastava nainen, jonka rentoutin ja jolle sitten luin salaa paperista henkiparantaja **Matthew Mannin** kirjasta poimimiani suggestioita.

Hypnoosi johdatti minut myös NLP-kurssille, jota veti **Angelika Oinaanvaara**. Kurssilla neurolingvistisestä ohjelmoinnista puhui myös koomikko **Ismo Leikola**, Angelikan tuleva aviopuoliso. Kurssilla mainittiin usein tunnettu hypnotisoija ja Suomen **NLP-opiston** perustaja **Sami Minkkinen**, joka opetti ihmisiä menestymään hypnoosin avulla ja oli menestyjä itsekin.

NLP ei ollut minun juttuni. Eikä hypnoosikaan enää maistunut. Minusta tuli skeptikko ja ateisti. Tuohduin, kun huomasin, että **Nelosella** on alkamassa tv-sarja **Mitä tuli tehtyä**, jossa Sami Minkkinen hypnotisoi julkisuuden henkilöitä, laittaa heidät tekemään hassuja asioita ja unohtamaan kaiken. Studio-osuudessa julkis arvailee myöhemmin, miten on hypnoosissa käytäytynyt. Päätin soluttautua studioyleisön joukkoon ja tsekata, kuinka eettistä Minkkisen toiminta on.

Ei se kovin eettistä ollut. **Skeptikko-lehdessä** 1/2012 totesin muun muassa,

että kaikki hypnoosiin liittyvät kliseet oli ohjelmassa otettu käyttöön: spiraalikuviot, savukone ja hypnotisoijan heiluri, tuijottava katse sekä sormennapsautukset. Näin kuinka uimari **Jani Sievinen** naureskeli studiossa hämillään, kun hänelle esitettiin videoita, joissa hän hypnotisoituna juo vettä ja humaltuu, luulee soittavansa **Bruce Springsteenille** ja saunovansa naisten vuorolla.

Tieteellinen Hypnoosi ry ilmoitti, että ohjelmassa esitetyt hypnoosin käyttö on terveydenhuollon näkökulmasta täysin tuomittavaa ja mahdollisesti myös vaarallista.

Nykyään Minkkisellä on lehtitietojen mukaan lähes 200 000 euroa velkaa ulosotossa, liiketoimintakielto ja petostuomio. Viime kesänä hän tuli kertomansa mukaan uskoon.

Kävikö niin, että tämä mielen manipuloinnin mestari hypnotisoi itsensä uskoon, nollasi kätevästi kaiken ja alkaa kohta rakentaa itsestään karismaattista ja taloudellisesti menestyvää evankelistaa? Vai kävikö niin, että pyhä henki pelasti hänen? En olisi uskonut, että löydettyäni tien ateistiksi tulen ikinä kirjoittamaan näin, mutta toivon, että se oli ”pyhä henki”.

Nelonen

■ **Soluttauduin tv-ohjelman kuvauksiin ja pääsin telkkariin (kriittinen hahmo oikealla).**

Lehden ja liittojen tiedot

HUMANISTI

Vapaa Ajattelijat

TOIMITUS

Päätoimittaja
Arja Strid
Esa YlikoskiToimitussihteeri
Risto K. JärvinenRiku Bähr
Markku Järvenpää
Lila Lähde
Jori Mäntysalo
Irma Peiponen
Yki Räikkälä.Kulttuuri- ja mielipidelehtiön liitto
Kultti ry:n jäsen.Julkaisijat
Vapaa-ajattelijain liitto ry
Suomen Humanistiliitto ryVapaa-ajattelijain liitto on
uskonottomien edunvalvonta-,
ihmisoikeus- ja kulttuurijärjestö.Kirjoittajien mielipiteet eivät
välttämättä vastaa lehden tai
julkaisijan kantaa.Lehden tiedot
Painopaikka Grano Oy
Lehti 1/2024
Painos 2300 kpl
ISSN 0355-8703
ISSN 2242-8992
Ilmestyy 4 numeroa vuodessaTaitto
Tampereen seudun
Työllistämisyhdistys Etappi ryKirjoittajalle, lukijalle
Kirjoitukset, mielipiteet, aiheitoivo-
mukset ja kommentit toimituskun-
nalle alla olevaan osoitteeseen.
Mahdollisista kirjoituspalkkioista
sovitettava ennakolta.Toimitus varaa oikeuden muokata ja
lyhentää tekstejä.Yhteydenotot
toimitusneuvosto@vapaa-ajattelijat.fi
050 468 5332TILAUKSET, ILMOITUKSET,
OSOITTEENMUUTOKSET

Tilaushinta	30 €/vuosi
Ilmoitukset	koko sivu 500 €
	1/2 sivua 250 €
	1/4 sivua 125 €
	1/8 sivua 75 €

Tilaukset, ilmoitukset ja tilaajien osoitteiden
muutokset osoitteeseen:Vapaa-ajattelijain Liitto ry
Neljäs linja 1
00530 Helsinkival@vapaa-ajattelijat.fi
050 468 5332Jäsenyhdistysten henkilöjäsenet ilmoittavat
osoitteenmuutokset ja muut jäsenasiat
omalle yhdistykselleen.Seuraava numero
Ilmestyy kesäkuussa 2024.
Aineisto 8.5. mennessä osoitteeseen
toimitusneuvosto@vapaa-ajattelijat.fiVAPAA AJATELIIJA
Nettilihti vapaa-ajattelijat.fi/va-lehti
Arkisto vapaa-ajattelijat.fi/lehden-arkistoSUOMEN HUMANISTILIITTO
FINLAND HUMANISTFÖRBUND
pj irma.peiponen@arabianranta.fi
ja lehti@humanistiliitto.fiVAPAA-AJATELIIJAIN LIITTO RY
FRITÄNKARNAS FÖRBUND RFLiittohallitus
Jori Mäntysalo, puheenjohtaja (Tampereen VA)
Tanja Laine, varapuheenjohtaja (Satakunnan VA)
Timo Karjalainen, pääsihteeri (Oulunseudun VA)
Ritva Ahonen (Turun VA)
Mila Palmia (Lahden VA)
Venla Parantaja (Pohjanmaan VA)
Risto Puumalainen (Keski-Suomen VA)
Liisa Taskinen (Kotkan VA)
Esa Ylikoski (Helsingin seudun VA)Varajäseninä
1. Tomi Pinomäki (Etelä-Karjalan VA)
2. Jape Lovén (Helsingin VA)
3. Yki Räikkälä (Satakunnan VA)
4. Riku Bähr (Tampereen VA)Liike- ja yhteisötunnus 0221208-2
Yhdistysrekisterinumero 38101Tilinumero FI14 5542 2320 3638 64
BIC OKOYFIHHNeljäs linja 1, 00530 HELSINKI
vapaa-ajattelijat.fi
val@vapaa-ajattelijat.fi
050 590 3763 (pääsihteeri)
050 413 4013 (puheenjohtaja)

Vapaa Ajattelijain liiton jäsenyhdistykset

FORSSAN VAPAA-AJATELIIJAT RY

Juha Toivonen
Tölonkaari 4 A 8, 30420 FORSSA
puh. 044 592 0210
vapaa-ajattelijat.fi/forssa
forssa@vapaa-ajattelijat.fi

HELSINGIN SEUDUN VAPAA-AJATELIIJAT RY

Esa Ylikoski
Neljäs linja 1, 00530 HELSINKI
puh. 050 468 5332
vapaa-ajattelijat.fi/helsinki
helsinki@vapaa-ajattelijat.fi

JOENSUUN SEUDUN VAPAA-AJATELIIJAT RY

Ari Sulopuisto
Karhantie 27, 80230 JOENSUU
puh. 040 5713 989
vapaa-ajattelijat.fi/joensuu
joensuu@vapaa-ajattelijat.fi

KAINUUN VAPAA-AJATELIIJAT RY

Aki Räisänen
Sudenpolku 6 D 20, 87300 KAJAANI
puh. 050-5948501
kainuu@vapaa-ajattelijat.fi

KEMIN VAPAA-AJATELIIJAT RY

Pertti Periniva
Leppälinnuntie 5, 94700 KEMI
puh. 040 5572215
keminvapaa-ajattelijat.blogspot.fi
kemi@vapaa-ajattelijat.fi

KESKI-SUOMEN VAPAA-AJATELIIJAT RY

Päivi Kovanen
vapaa-ajattelijat.fi/ks
Facebook
ks@vapaa-ajattelijat.fi

KESKI-UUDENMAAN VAPAA-AJATELIIJAT RY

Kari Ranta
Pietaryrintie 8, 04300 TUUSULA
puh. 045 121 1717
vapaa-ajattelijat.fi/keski-uusimaa
keski-uusimaa@vapaa-ajattelijat.fi

KOTKAN VAPAA-AJATELIIJAT RY

Ulla-Maija Eerola
Munsaarentie 70, 48300 KOTKA
Puh. 0440-183966
vapaa-ajattelijat.fi/kotka
kotka@vapaa-ajattelijat.fi

KOUVOLAN VAPAA-AJATELIIJAT RY

c/o Kotkan vapaa-ajattelijat
Ulla-Maija Eerola
Munsaarentie 70, 48300 KOTKA
Puh. 0440-183966
vapaa-ajattelijat.fi/kouvola
kouvola@vapaa-ajattelijat.fi

LAHDEN VAPAA-AJATELIIJAT RY

Saimaankatu 3-5 B 34, 15140 LAHTI
vapaa-ajattelijat.fi/lahti
lahti@vapaa-ajattelijat.fi

LUOTEIS-LAPIN VAPAA-AJATELIIJAT RY

Reijo Raappana
Raappanantie 7, 95830 VAATTOJÄRVI
puh. 040-823 6342
luoteis-lappi@vapaa-ajattelijat.fi

NOKIAN VAPAA-AJATELIIJAT RY

Raili Ala-Kivimäki
Poutuntie 10 A 3, 37100 NOKIA
vapaa-ajattelijat.fi/nokia
nokia@vapaa-ajattelijat.fi

OULUN SEUDUN VAPAA-AJATELIIJAT RY

Timo Karjalainen
tok@penguincave.org
050 590 3763
Kastellinkaaari 22, 90230 OULU
vapaa-ajattelijat.fi/oulu
oulu@vapaa-ajattelijat.fi

POHJANMAAN VAPAA-AJATELIIJAT RY

Venla Parantaja
Joupinkatu 1-3 D 29, 60320 SEINÄJOKI
pohjanmaa@vapaa-ajattelijat.fi
vapaa-ajattelijat.fi/pohjanmaa

SATAKUNNAN VAPAA-AJATELIIJAT RY

Jukka Kim
Tarhatie 2 as. 6, 29250 NAKKILA
puh. 046 811 9074
vapaa-ajattelijat.fi/satakunta
satakunta@vapaa-ajattelijat.fi

TAMPEREEN VAPAA-AJATELIIJAT RY

Yliopistonkatu 58 B (6. kerros), 33100 TAMPERE
vapaa-ajattelijat.fi/tampere
tampere@vapaa-ajattelijat.fi

TURUN VAPAA-AJATELIIJAT RY

Ritva Ahonen
Isometsäntie 73, 21570 SAUVO
puh. 045 133 6476
puheenjohtaja.turku@vapaa-ajattelijat.fi
vapaa-ajattelijat.fi/turku

LIITY JÄSENEKSI

Nettilomakkeen vapaa-ajattelijat.fi/liity-jaseneksi tiedot ohjautuvat valitsemaasi yhdistykseen. Jäsenhakemuksen voi lähettää myös yhdistyksen sähköpostiin tai toimihenkilöille.

Humanistiliiton jäseneksi liitytään
www.humanistiliitto.fi/?page_id=2 kautta.

UUSI JULKAISU
VAPAA-AJATTELIJOILTA

Vapaa-ajattelijain liitto on julkaissut uuden 12-sivuinen oppimateriaalin. Se kertoo

1. vuodenkierron juhlien vietosta uskonnottomissa perheissä ilman uskonnollista sisältöä. Joulun ja pääsiäisen ajan lisäksi kerrotaan muistakin vuodenkierron juhlista ja vapaapäivistä.
2. elämän käännekohtien juhlistamisesta; nimenantjuhlat eli nimiäiset, aikuistumisen juhlistaminen, seksi ja seurustelu, avoliiton ja yhteen muuttamisen juhlistaminen sekä hääjuhlat. Iloisten juhlien lisäksi käsitellään saattohoitoa ja kuolemaa sekä varsin laajasti hautajaisten ja hautaamisen erilaisia toteuttamistapoja.

Aineisto on saatavissa painotuotteena oppilaitoksiin ja järjestöihin. Oppimateriaali on julkaistu myös netissä.

Tilaa maksutta käyttöön!

Tätä oppimateriaalia voi tilata maksutta suoraan julkaisijalta.

Pienemmät määrät (max 5 kpl) oppilaitoksiin saa kätevästi tilattua Subjectaid-palvelun kautta.

Isommat määrät, jos esim. haluat koko luokkasetin 30-36 kpl tai useamman, taikka jaettavaksi järjestöjen kokouksiin ja seminaareihin saat sähköpostilla julkaisijalta:

val@vapaa-ajattelijat.fi

Tilausmäärä Subjectaidin kautta on rajattu viiteen kappaleeseen, koska isompien määrien lähettäminen postipakettina on julkaisijalle huomattavasti edullisempaa. Opintoaineistoa voi luonnollisesti hyödyntää myös netissä tai omina tulosteina.

- Nettiversio: vapaa-ajattelijat.fi/wp-content/uploads/2024/01/Uskonnoton-tapakulttuuri-suomessa-web.pdf
- Tulostettava versio: vapaa-ajattelijat.fi/wp-content/uploads/2024/01/Uskonnoton-tapakulttuuri-suomessa-tulostettava.pdf

Opintoaineiston tekstistä vastaa Vapaa-ajattelijain liiton työryhmä ja ulkoasusta Riku Bähr